

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AUTORITETI I KONKURRENCËS
KOMISIONI I KONKURRENCËS

Politika Kombëtare e Konkurrencës

*Miratuar nga Komisioni i Konkurrencës, me vendim nr. 43, datë 28.12.2006,
në zbatim të nenit 24/a, të ligjit nr. 9121 "Për mbrojtjen e konkurrencës"*

POLITIKA KOMBËTARE E KONKURRENCËS

Botuar nga: Autoriteti i Konkurrencës

Përpunimi grafik: MOB_Design & Printing Support

Shtypur në: Shtypshkronjën Afërdita 2006

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

gtz

Mbështetur nga: Ministria Federale Gjermane për Bashkëpunimin Ekonomik dhe Zhvillim (BMZ) në kuadër të Projektit të GTZ-së "Mbështetje për Integrimin Europian".

Përmbajtja:

(i) Parathënie	5
I. Hyrje. Politika e konkurrencës, objektivat dhe misioni i saj	7
I.1. Ç'është konkurrenca?	
I.2. Politika e konkurrencës:	
I.2.1. Nevoja e zbatimit të politikës së konkurrencës.	
I.2.2. Objektivat e politikës së konkurrencës.	
I.2.3. Qëllimi i politikës së konkurrencës.	
I.2.4. Bashkëveprimi i politikës së konkurrencës me politikat e tjera.	
II. Kushtet ekonomike dhe politike për ngritjen dhe funksionimin e Autoritetit të Konkurrencës	11
II.1. Konkurrenca dhe politikat e konkurrencës në ekonomitë në tranzicion.	
II.2. Kushtet ekonomike në të cilat është zhvilluar konkurrenca, ligji dhe politika e konkurrencës në Shqipëri.	
II.3. Etapat e zhvillimit të politikës së konkurrencës:	
II.3.1. Lindja dhe zhvillimi i konkurrencës, 1991-1995.	
II.3.2. Zbatimi i ligjit "Për konkurrencën" dhe zhvillimi i politikës së konkurrencës, 1995-2003.	
II.3.3. Zhvillimet në fushën e konkurrencës, 2003-2006.	
II.4. Autoriteti i konkurrencës, institucioni i ngarkuar me zbatimin e politikës së konkurrencës.	
II.5. Parimet e Autoritetit të Konkurrencës.	
III. Zbatimi i Politikës së Konkurrencës	19
III.1. Format e praktikave antikonkurrese.	
III.1.1. Marrëveshjet që kufizojnë konkurrencën.	
III.1.2. Abuzimi me pozitën dominuese.	
III.1.3. Kontrolli i përqendrimeve ndërmjet ndërmarrjeve.	
III.2. Përshtatja e politikës së konkurrencës me kushtet e Shqipërisë.	
III.2.1. Tregtia e lirë dhe konkurrenca.	
III.2.2.2. Promovimi i SME-ve dhe konkurrenca.	
III.3. Instrumentet e zbatimit të politikës së konkurrencës.	
III.3.1. Procedurat hetimore.	
III.3.2. Gjobat, si instrument i zbatimit të politikës.	
III.3.3. Programi për lehtësimin e gjobave.	

IV. Politika e konkurrencës dhe rregullimi sektorial	26
IV.1. Bashkërendimi i politikës së konkurrencës dhe politikat publike në sektorët e rregulluar.	
IV.2. Liberalizimi dhe politika e konkurrencës.	
IV.2.1. Sektori i telekomunikacioneve.	
IV.2.2. Sektori energjetik.	
IV.2.3. Sektori financiar.	
IV.3. Të drejtat e pronësisë intelektuale dhe konkurrenca.	
V. Avokatia e konkurrencës dhe bashkëpunimi me entet rregullatore ...	33
V.1. Vlerësimi i kufizimit të konkurrencës dhe mjetet në dispozicion të Autoritetit të Konkurrencës	
V. 2. Vlerësimi i projektakteve ligjore dhe nënligjore.	
V.2.1. Kufizimet sasiore.	
V.2.2. Të drejtat ekskluzive.	
V.2.3. Vendosja e çmimeve.	
V.3. Vlerësimi i akteve ligjore dhe nënligjore në fuqi.	
V.4. Efektiviteti i avokatisë së konkurrencës.	
V.5. Bashkëpunimi me entet rregullatore.	
V.6. Krijimi i kulturës së konkurrencës.	
VI. Integrimi evropian dhe bashkëpunimi ndërkombëtar	40
VI.1. Përafrimi legjislacioni të konkurrencës me atë të BE-së	
VI.2. Bashkëpunimi me institucionet homologe të konkurrencës në botë	
VI.2.1. Hapja e ekonomisë dhe konkurrenca	
VI.2.2. Bashkëpunimi me konkurrencën në BE	
VI.2.3. Rrjeti Ndërkombëtar i Konkurrencës	
VI.3. Bashkëpunimi ndërkombëtar në të ardhmen	
VII. Drejtimit kryesore të rritjes së efektivitetit të politikës dhe të Autoritetit të Konkurrencës	44
VII.1. Përsosja e kuadrit ligjor	
VII.2. Zhvillimet institucionale	
VII.3. Zbatimi i ligjit	
VII.4. Avokatia dhe rritja e kulturës së konkurrencës.	
VIII. Bibliografi	47

Parathënie:

Nga: Prof. Dr. Lindita MILO (LATI)
KRYETARE E AUTORITETIT TË KONKURRENCËS

Të nderuar lexues!

Është kënaqësi e madhe për mua t'ju drejtohem me dokumentin e parë të Politikës Kombëtare të Konkurrencës.

Shembja e Murit të Berlinit shënoi një hap të rëndësishëm të historisë jo vetëm politike, por edhe asaj të zhvillimit ekonomik për Evropën Lindore. Në përpjekje për të zbatuar ekonominë e lirë të tregut, pas dështimit të sistemit të ekonomisë të centralizuar.

Është fakt që Shqipëria ishte vendi i fundit në Evropën Juglindore, ku filloi zbatimi i parimeve të ekonomisë së tregut të lirë pas viteve 90. Kështu që, në fillimet e tranzicionit, konkurrenca, si një dukuri pashmangshme e tregut, si dhe veprimet që rrjedhin prej saj, ishin diçka e re për shqiptarët.

Më shumë se në aspektin ekonomik, konkurrenca mori trajtim të gjithanshëm në jetën politiko-shoqërore, pasi sistemi paraardhës, përgjithësisht, e kishte përjashtuar konkurrueshmërinë nga sferat e jetës dhe rolin kryesor e luante shteti, duke mënjanuar tërësisht konkurrencën, edhe në çmimet e tregut, pra midis kërkesës dhe ofertës.

Ashtu si dhe për vendet e tjera të rajonit të Ballkanit Perëndimor, të përfshira në procesin e integritit evropian, kultura e konkurrencës mbetet sfidë edhe për Shqipërinë.

Në përgjithësi, strukturat për mbrojtjen e konkurrencës në vendet në zhvillim janë në faza të ngjashme drejt krijimit ose konsolidimit të autoriteteve kombëtare të konkurrencës dhe, kuadri ligjor që zbatohet në këtë fushë, ka një përjasje në shkallë të lartë me legjislacionin evropian.

Përvoja e paktë në fazat fillestare, njohja e pamjaftueshme e kuadrit ligjor nga aktorët e tregut, mungesa e edukimit me konceptet e konkurrencës, vështirësitë e konsolidimit të autoriteteve kombëtare të konkurrencës dhe zbatueshmëria jo e plotë e ligjit, mbeten probleme të përbashkëta të autoriteteve të konkurrencës për vendet në zhvillim.

Pikërisht këto probleme shtojnë për zgjidhje sfida të mëdha në rrugën e integritit të Shqipërisë drejt Bashkimit Evropian. Zbatimi i kuadrit ligjor për konkurrencën, thellimi i pavarësisë dhe i përgjegjshmërisë së institucionit të Autoritetit të Konkurrencës, ndërgjegjësimi i aktorëve të tregut me parimin se konkurrencë do të thotë prosperitet ekonomik, të mbështetura këto nga bashkëpunimi më i fortë ndërinstitucional dhe një transparencë më e madhe me publikun, janë shtyllat kryesore të dokumentit të politikës kombëtare të konkurrencës.

Puna e Autoritetit të Konkurrencës në hartimin e dokumentit të “Politikës kombëtare të konkurrencës” është mbështetur në tri argumente kryesore: (i) kushtet ekonomike dhe politike që bënë të nevojshëm miratimin e legjislacionit për konkurrencën dhe ngritjen e Autoritetit të Konkurrencës; (ii) mbikëqyrja e tregut në këndvështrimin e konkurrencës dhe (iii) zbatimi i standardeve të Bashkimit Evropian në mbrojtjen e konkurrencës së lirë dhe efektive në treg.

Autoriteti i Konkurrencës synon që dokumenti i “Politikës kombëtare të konkurrencës” të jetë një dokument gjithëpërfshirës. Ky fakt qendron jo vetëm në tërësinë e aspekteve të përfshira në këtë dokument, por edhe në procesin e ndjekur për hartimin, konsolidimin dhe miratimin e tij. Për realizimin e aspektit gjithëpërfshirës kanë dhënë ndihmesën e tyre entet rregullatore si: Enti Rregullator i Energjisë, Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare, Këshilli Kombëtar i Radios dhe i Televizionit, Enti Rregullator i Telekomunikacioneve; Ministria e Drejtësisë, ajo e Financave, Ministria e Ekonomisë, Tregëtisë dhe e Energjitikës, Ministria e Integritit; Shoqata e Mbrojtjes së Konsumatorit etj.

Ky dokument u realizua me mbështetjen e GTZ-së, e cila mundësoi ekspertizën teknike të Zj. Pranvera Këllezi, si dhe përkthimin dhe botimin e dokumentit.

Duke ju uruar lexim të mbarë, ju ftoj të na dërgoni vërejtjet dhe sugjerimet tuaja për dokumentin e Politikës Kombëtare të Konkurrencës, nëpërmjet postës elektronike competition@caa.gov.al apo në adresën: Autoriteti i Konkurrencës, Rr.”Sami Frashëri”, nr.4, kati 4, Tiranë.

I. POLITIKA E KONKURENCËS, OBJEKTIVAT DHE MISIONI I SAJ

I.1. Ç'është konkurrenca?

Konkurrenca është një dukuri ekonomike, që i referohet një gjendjeje të tillë të një ekonomie të lirë tregu, ku firmat, në mënyrë të pavarur, përpiqen të fitojnë sa më shumë blerës, për të arritur objektivat e tyre, siç janë: maksimizimi i fitimit, i shitjeve, ndarja e tregut etj.

Konkurrenca krijon një mjedis ekonomik ku firmat mund të veprojnë lirisht në arritjen e këtyre objektivave, ndërsa konsumatorët, nga ana e tyre, përfitojnë nga çmimet e vendosura në bazë të bashkëveprimit mes forcave të kërkesës dhe atyre të ofertës.

Konkurrenca nuk është qëllim në vetvete, por një instrument i nevojshëm në arritjen e niveleve më të larta të mirëqenies shoqërore, duke shpërblyer ndërmarrjet që ofrojnë çmime më të ulëta, cilësi më të mirë dhe mundësi më të madhe zgjedhjeje për konsumatorët. Ajo krijon një klimë pasigurie, e cila i detyron ndërmarrjet që të përshtatin strategji konkurruese agresive, si kundërpërgjigje ndaj lëvizjeve të rivalëve të tyre aktualë ose potencialë, duke ndihmuar, kështu, në realizimin e atyre mallrave ose shërbimeve, për të cilat konsumatorët kanë më shumë nevojë. Nëse mekanizmat konkurrues frenohen nga një rregullim kufizues i panevojshëm, që pengon hyrjen e ndërmarrjeve më eficiente në treg, do të ndodhte edhe frenimi i kërkesës konsumatore, që do të ulte ndjeshëm eficientësinë e përgjithshme të sistemit ekonomik.

Mungesa e konkurrencës mund të frenojë rritjen dhe të pengojë përpjekjet për kërkim dhe zhvillim. Ndërmarrjet që janë pjesë e një tregu konkurrues, kërkojnë risi për të sfiduar ndërmarrjet ekzistuese, që të realizojnë sa më shumë fitim dhe t'i përgjigjen më mirë kërkesës në rritje të tregut. Një mjedis konkurrues siguron se do të ketë më shumë se një hyrës potencial në "garën" për të prodhuar një produkt të ri ose për të ofruar një shërbim më të mirë. Si rrjedhim, konkurrenca e fuqishme përbën nxitësin kryesor të rritjes së prodhimit dhe siguron që tregu të mbetet konkurrues. Njëkohësisht ajo ka një efekt pozitiv te konsumatorët, sepse këta të fundit përfitojnë nga mundësia e zgjedhjeve, nga cilësia, çmimet e drejta dhe prodhimet e reja.

Konkurrenca përbën nxitësin kryesor të konkurrueshmërisë midis firmave dhe çon në rritjen ekonomike të një vendi. Ajo i detyron të dalin jashtë tregut firmat joefikase dhe realizon rishpërndarjen e burimeve prodhuese nga firmat e dështuara te konkurrentët më të fuqishëm.

Për të ndërtuar një ekonomi sa më konkurruese, rol të rëndësishëm luan zbatimi i ligjit të konkurrencës dhe i politikës së konkurrencës.

I.2. Politika e konkurrencës

Politika e konkurrencës përfshin tërësinë e masave dhe të kuadrit ligjor brenda të cilit ndërmarrjet që veprojnë në sektorin privat ose atë publik, mund të ushtrojnë lirisht, mbi baza të një konkurrencë të lirë, efektive e të ndershme, veprimtarinë e tyre ekonomike. Politika e konkurrencës bazohet në gjykimin se një treg konkurrues

çon në arritjen e efijencës prodhuese, duke përmbushur kushtin që çmimi të barazohet me koston totale për njësi të prodhimit, si edhe në efijencën alokative dhe atë konsumatore, duke realizuar, kështu, kushtin që çmimi të barazohet me koston marxhinale. Në të kundërt, tregjet jokonkurrese, kryesisht monopolet, nuk japin këto rezultate, prandaj dhe janë përgjithësisht të padëshirueshme për shoqërinë.

Hartimi i politikës kombëtare të konkurrencës bazohet në ligjin nr 9121, datë 28.7.2003 "Për mbrojtjen e konkurrencës" dhe është detyrë e Autoritetit të Konkurrencës. Misioni bazë i politikës së konkurrencës është të korrigjojë shtrembërimet e tregut, duke mbajtur parasysh që një treg konkurrues gjeneron zhvillim dhe rrit mirëqenien e përgjithshme të shoqërisë sonë.

I.2.1. Nevoja e zbatimit të politikës së konkurrencës

Në tregjet konkurruese, firmat nxiten për të përfituar fuqi tregu, që u lejon rritjen e plotësimin më të mirë të nevojave të konsumatorëve, ato rezultojnë me rritje të mirëqenies. Por përpjekjet që bëjnë firmat për këtë qëllim shpeshherë çojnë në kufizimin e konkurrencës, prirje që bën të domosdoshëm zbatimin e politikës dhe të ligjit të konkurrencës.

Në këtë rast, politika e konkurrencës synon të parandalojë abuzimin e aktorëve të tregut me pozitën dominuese, që ata të lidhin marrëveshje që kanë si objekt ose si pasojë fiksimin e çmimeve ose krijimin e një strukture tregu ku konkurrentët bashkohen (me anë të përqendrimit), duke penguar konkurrencën në të ardhmen.

Nevoja e zbatimit të politikës së konkurrencës është shfaqur që me lindjen e ndërmarrjeve të mëdha në sektorë të ndryshëm ekonomikë. Për herë të parë kjo është zbatuar në SHBA. me anë të aktit Sherman, në vitin 1890 dhe, më vonë, me aktin Clyton. Me gjithë amendimet dhe përshtatjet në dekadat e mëvonshme, edhe sot, këto akte vazhdojnë të zbatohen fuqishëm në ekonominë amerikane dhe shërbejnë si shembull për hartimin e ligjeve antimonopol në vendet e tjera.

Në Evropë politika e konkurrencës filloi të zbatohet menjëherë me krijimin e Evropës së Bashkuar dhe gjeti zbatim në Traktatin e Romës, sidomos në nenin 81 (Mbrojtja kundër marrëveshjeve të fshehta, vendimeve dhe praktikave të bashkërenduara), nenin 82 (abuzimi me pozicionin monopol ose dominues), si dhe në rregullat për kontrollin e përqendrimeve.

Pas viteve 90, me ndryshimet që ndodhën në vendet e Evropës Lindore dhe Juglindore dhe, sidomos, me kalimin e tyre në ekonominë e tregut, u bë e domosdoshme që edhe këto vende të përshtatnin dhe zbatonin rregullat e konkurrencës, jo vetëm në sektorin privat të ekonomisë, që sapo kishte filluar të krijohet, por edhe në atë shtetëror, që duhej të përshtatej me rregullat e reja të ekonomisë së tregut.

I.2.2. Objektivat e politikës së konkurrencës

Objektivi kryesor i politikës së konkurrencës është ruajtja e procesit konkurrues dhe nxitja e konkurrencës efektive në treg. Ruajtja ose nxitja e konkurrencës efektive është

e domosdoshme, duke patur parasysh kufizimet që sektori privat apo ai shtetëror mund t'i bëjnë konkurrencës. Prandaj ligji i konkurrencës ndalon marrëveshjet për fiksimin e çmimit, abuzimin me fuqinë dominuese, si dhe përqendrimet që rrezikojnë të krijojnë një pozitë dominuese në treg.

Realizimi i këtij objektivi është kusht edhe për rritjen e mirëqenies ekonomike të shoqërisë. Duke nxitur rritjen e konkurrueshmërisë, duke siguruar rregulla të barabarta loje të sjelljes në treg, duke nxitur rinovimin, duke rritur mundësitë e zgjedhjes dhe cilësinë e prodhimeve dhe të shërbimeve, si dhe duke arritur në ekuilibra tregu, që prodhojnë çmime sa më reale, politika e konkurrencës bëhet një faktor i rëndësishëm për zhvillimin ekonomik të vendit.

Hartimi i politikës kombëtare të konkurrencës mban parasysh kushtet ekonomike e shoqërore, si dhe kulturën e konkurrencës në vendin tonë. Kjo bën të domosdoshme që, përveç objektivave të përgjithshme për periudhën e kohës për të cilën hartohet ky dokument, të vihet theksi edhe në disa objektiva të tjera, siç janë:

- të mbojë lirinë e veprimtarisë ekonomike të pjesëmarrësve në treg;
- të reduktojë barrierat e hyrjes në treg, që të krijohet një mjedis i përshtatshëm për nxitjen e sipërmarrjes dhe rritjen e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme;
- të ruajë ndershmërinë dhe korrektësinë në marrëdhëniet me biznesin.

Proceset e derregullimit të sektorëve të vecantë të ekonomisë, të privatizimit, të reduktimit të tarifave ose të heqjes së kuotave dhe të licencave që po kryhen tani në ekonominë tonë, janë, gjithashtu, objektiva të rëndësishme në administrimin e politikës së konkurrencës. Autoriteti i Konkurrencës mund të japë ndihmesën e vet në këto procese, duke mbështetur zgjidhje që përcaktohen nga tregu, nëpërmjet pjesëmarrjes aktive në zhvillimin e politikave publike dhe dhënies së mendimeve si dhe ndërhyrjes në procedurat e rregullimit. Kjo është e nevojshme sidomos kur bëhet fjalë për rregullimin dhe privatizimin e monopoleve shtetërore apo të të ashtuquajturve "kampionë kombëtarë", ku Autoriteti i Konkurrencës ndikon në zbatimin e politikave prokonkurrese.

Duke synuar rritjen e konkurrueshmërisë në ekonominë e vendit, politika e konkurrencës mund të japë një ndihmesë mjaft të rëndësishme në përmirësimin e treguesve makroekonomikë, si: në nivelin e përgjithshëm të çmimeve, në punësimin dhe rritjen ekonomike.

1.2.3. Qëllimi i hartimit të politikës kombëtare të konkurrencës

Qëllimi kryesor i hartimit të dokumentit të politikës së konkurrencës është që të shërbejë si një program dhe të përshkruajë se çfarë duhet të bëhet në lidhje me nxitjen e një konkurrence efektive në treg: pse, nga kush dhe kur? Përveç kësaj, ky dokument i shërben edhe komunikimit me publikun, me komunitetin e biznesit dhe institucionet shtetërore. Publiku i gjerë duhet të njihet me qëllimin e ligjit për mbrojtjen e konkurrencës dhe objektivat që i vë vetes institucioni i ngarkuar për zbatimin e këtij ligji.

Hartimi i politikës kombëtare të konkurrencës rrit ndërgjegjshmërinë për mbrojtjen dhe nxitjen e konkurrencës. Kjo politikë duhet të parashtrojë parimet që përmban ligji, përparësitë në zbatimin e tij, politikën që do të ndjekë Autoriteti i Konkurrencës si dhe parimet kryesore që duhet të respektohen nga të gjithë aktorët e tregut: biznesnet dhe institucionet publike.

1.2.4. Bashkëveprimi i politikës së konkurrencës me politikat e tjera

Meqenëse konkurrenca është e pranishme në jetën shoqërore dhe ekonomike të vendit, është e kuptueshme që politika e konkurrencës dhe legjislacioni përkatës zbatohet në të gjitha veprimtaritë ekonomike dhe sektorët. Kjo bën që politika e konkurrencës të ketë një ndërveprim të madh me politikat e tjera publike. Ka fusha në të cilat objektivat përkatëse mund të jenë komplementare, si në rastin e nismave shtetërore që kanë të bëjnë me derregullimin apo privatizimin e ndërmarrjeve publike. Në këto raste duhet mbajtur parasysh që privatizimi i ndërmarrjeve në tregje të vogla dhe pak a shumë të mbyllura, mund të paraqesë rrezik mjaft të madh të përqendrimit në këta sektorë. Pra, në procesin e hartimit të strategjive të privatizimit dhe të liberalizimit të këtyre sektorëve, duhet të mbahen parasysh objektivat e ligjit dhe të politikës së konkurrencës.

Ka fusha të tjera, si tregtia, investimet e huaja apo rregullimet rajonale, ku mund të shfaqen mospërputhje midis politikave të ndjekura dhe politikës së konkurrencës. Këtu mund të përmendim rregullat antidumping, zbatimin e cilave mund të ketë efekte antikonkurrese. Nga perspektiva ligjore këto rregulla lejojnë praktika të tilla, siç janë fiksime çmimesh apo kufizime sasiore tregtare, të cilat mund të jenë të ndaluara nga ligji i konkurrencës. Por, nga pikëpamja ekonomike, këto politika ndjekin objektiva të ndryshme, që shpeshherë mund të çojnë në rrethana konfliktuale. Antidumpingu përfshin një sërë klauzolash tregtare për të lehtësuar industrinë vendase në procesin e konkurrencës në import. Qëllimi përfundimtar i politikës së konkurrencës është nxitja e mirëqenies konsumatore dhe e efikasitetit prodhues, e cila varet pjesërisht nga veprimi i faktorëve në treg, brenda të cilit konkurrenca në fushën e importit shpesh herë luan rol mjaft të rëndësishëm.

Politika e konkurrencës lidhet ngushtë me politikën e ndihmës shtetërore. Kjo e fundit mund të vendosë ndërmarrje të veçanta në pozita më të favorshme ndaj të tjerave, duke ndikuar në kufizimin e konkurrenshëm midis tyre. Prandaj, në hartimin e politikës së ndihmës shtetërore duhet të mbahen parasysh rëndësia, ligji dhe politika e konkurrencës.

Politika e konkurrencës, së bashku me politikat monetare, fiskale dhe ato tregtare, është quajtur si guri i katërt i themelit të politikave publike. Nisur nga kjo, është e nevojshme që parimet kryesore të saj të mbahen parasysh nga agjencitë e ndryshme publike në hartimin dhe zbatimin e politikave të tjera ekonomike, për të harmonizuar objektivat e tyre me ato të politikës së konkurrencës.

Politika e konkurrencës mund të përdoret si një udhëzues edhe për hartimin e strategjive të enteve rregullatore për sektorë të ndryshëm të ekonomisë dhe për këtë merr një rëndësi mjaft të madhe bashkëpunimi me entet rregullatore, për të cilin flitet më poshtë në këtë dokument.

II. KUSHTET EKONOMIKE DHE POLITIKE PËR ZBATIMIN E NJË POLITIKE KONKURRENCE

II.1. Konkurrenca dhe politika e konkurrencës në ekonomitë në tranzicion

Në rrugën për të konsoliduar një ekonomi të lirë tregu, vendet në tranzicion kanë kaluar nëpërmjet reformave të liberalizimit, privatizimit dhe derregullimit. Shumë ndërmarrje shtetërore të prekura nga këto politika, kanë gëzuar dhe gëzojnë pozita të fuqishme në treg. Në rrethana të tilla, në mungesë të politikave të konkurrencës ose të zbatimit joefektiv të tyre, kjo do të thotë thjesht transferim i pozicionit të monopoleve nga sektori publik në atë privat, që mund të dëmtojë interesat e konsumatorëve.

Pas vitit 1990, në ekonomitë në tranzicion u dekretuan dhe u realizuan pothuajse kudo ligje dhe politika të formalizuara të konkurrencës. Grupi i dhjetë vendeve në tranzicion, që u pranuan në BE më 1 maj 2004, i kishin dekretuar këto ligje që në periudhën 1990-1993, ndërsa në periudhën 1995-1999 ato pësuan amendime të rëndësishme për t'u përfaqësuar me legjislacionin e konkurrencës së Bashkimit Evropian. Tipar i rëndësishëm i amendamenteve ishte përshtatja, në mënyrë të veçantë me nenet 81 dhe 82 të Traktatit të Romës. Kujdes i veçantë u është kushtuar procedurave administrative për drejtimin e investigimit dhe të sigurisë ligjore, për pavarësinë dhe efektivitetin institucional, duke i trajtuar, këto, në mënyrë më të hollësishme. Pavarësisht nga veçoritë specifike, politikat e konkurrencës në këto vende kanë tre drejtime kryesore:

1. Zbatimi dhe detyrimi i ligjit. Mbrojtja dhe promovimi i konkurrencës është realizuar jo vetëm në rastet kur ajo kufizohet, deformohet, pengohet nga ndërmarrjet ekonomike private apo publike, me anë të abuzimit me pozitën dominuese dhe përqendrimet, por edhe nga pengimet, kufizimet, shtrembërimet e shkaktuara nga administrata shtetërore dhe entet rregullatore.

Për zbatimin e ligjit, parashikohet vendosja e gjobave dhe e sanksioneve.

2. Advokatia e konkurrencës. Ky ka qenë dhe është një drejtim i rëndësishëm i politikave të konkurrencës në ekonomitë në tranzicion, që pasqyron komentet, sugjerimet dhe vlerësimet e hartuara nga autoritet e konkurrencës, lidhur me politikat e tjera ekonomike që prekin konkurrencën, veçanërisht me privatizimet dhe politikat rregullatore. Përfitimet e përfshirjes së parimeve dhe të kërkesave të konkurrencës në aktet legjislative dhe rregullatore të qeverisë kanë qenë të rëndësishme, veçanërisht për faktin se në ekonomitë në tranzicion janë privatizuar rrjete të infrastrukturës, ku ekspertiza e përshtatshme rregullatore ka qenë e kufizuar. Duke bërë vlerësime, sugjerime e rekomandime ndaj organeve të administratës publike dhe enteve rregullatore, autoritet e konkurrencës kanë përdorur pushtetin e tyre zyrtar si avokate të konkurrencës, për të përfshirë dhe materializuar parimet e konkurrencës në veprimtarinë legjislative dhe rregullatore, si dhe për të edukuar të gjithë aktorët kyç që të përfitojnë nga konkurrenca.

3. Efektiviteti institucional. Ky drejtim kushtëzohet kryesisht nga shkalla e pavarësisë së autoriteteve të konkurrencës, kapacitetet administrative, transparenca e tyre, efektiviteti i procesit të apelimit në gjykatat përkatëse etj.

Sfidat e autoriteteve të konkurrencës në vendet në tranzicion. Zbatimi efektiv i politikave të konkurrencës në ekonomitë në tranzicion, është ndeshur me një sërë sfidash pothuajse karakteristike për të gjitha autoritet e reja të konkurrencës, siç janë:

- hartimi i një sërë aktesh ligjore e nënligjore, që nuk mundësojnë standard të shëndoshë pune, që t'u përgjigjet përgjegjësive të ngarkuara për mbrojtjen e konkurrencës;
- mbështetje e kufizuar politike për punën e autoriteteve;
- ngritja e strukturave administrative të pamjaftueshme për të mundësuar një vendim-marrje të shëndoshë, të bazuar në legjislacion dhe teorinë ekonomike;
- buxhete dhe stafe të pamjaftueshme;
- sisteme të kufizuara trajnimi për stafet;
- struktura shtetërore që nuk u sigurojnë autoriteteve të dhënat e nevojshme në përputhje me kërkesat dhe, në veçanti, proceset investiguese;
- paaftësi dhe pamundësi për të ofruar zgjidhje që do të parandalonin sjelljet anti-konkurrese;
- gjykata që nuk kanë ekspertizën e nevojshme teknike për të imponuar rregullin dhe për të zbatuar një shqyrtim gjyqësor të plotë;
- mbështetje e kufizuar nga komuniteti i biznesit dhe i konsumatorëve për punën e autoriteteve.

II.2. Kushtet ekonomike në të cilat është zhvilluar konkurrenca, ligji dhe politika e konkurrencës në Shqipëri

Shqipëria është vend me ekonomi të hapur ndaj tregut ndërkombëtar që karakterizohet nga dinamizmi dhe rritja. Gjatë viteve të fundit, Shqipëria ka gëzuar një stabilitet makroekonomik dhe rritje të qëndrueshme ekonomike. Sipas Raportit të Konkurrueshmërisë Globale, 2006-2007, Shqipëria radhitet në vendin e 98-të për indeksin e konkurrueshmërisë midis 125 shteteve.

Për shkak të problemeve të grumbulluara nga e kaluara, ekonomia shqiptare ka nevojë për një rritje të shpejtë në vitet që vijnë, për të ngushtuar hendekun midis nivelit të të ardhurave për frymë dhe nivelit mesatar të të ardhurave në Evropë. Shqipëria ka bërë progres në reformat strukturore drejt krijimit të një ekonomie me bazë tregun e lirë.

Një vëmendje e veçantë u është kushtuar ndryshimeve institucionale, përfshirë ngritjen e enteve rregullatore, miratimin e ligjeve organike, ngritjen e institucioneve dhe hartimin e politikave që mbështetin tregjet dhe realizojnë ndërhyrjen e shtetit për t'iu përgjigjur shtrembërimeve të tregut.

Ndryshimet institucionale në lidhje me vetë ndërmarrjet dhe biznesin, në kuadrin ligjor, financiar e shoqëror, që mbështetin procesin e tregut dhe të sipërmarrjes, përbëjnë thelbin e tranzicionit. **Në këtë rrafsh, sfida kryesore për sot dhe në të ardhmen është konsolidimi i një ekonomie të plotë funksionale tregu, e aftë t'u bëjë ballë trusnive konkurruese dhe forcave të tregut në Bashkimin Evropian, ekonomisë rajonale dhe asaj globale.**

Më 12 qershor 2006 Shqipëria nënshkroi Marrëveshjen e Stabilizim Asocimit me BE-në dhe më 1 dhjetor 2006 filloi zbatimin e Marrëveshjes së Ndërmjetme. Këto janë dëshmi që, nga njëra anë, pasqyrojnë njohjen prej vendeve evropiane të progresit të bërë drejt institucioneve politike më demokratike, drejt një ekonomie më të konsoliduar tregu, por,

nga ana tjetër, edhe marrjen përsipër të detyrimeve përkatëse që rrjedhin nga ky proces.

Për të mundësuar një rritje të qëndrueshme dhe integrim sa më të shpejtë në strukturat e BE-së, vendi ynë ka nevojë për një klimë biznesi dhe qeverisje të fortë e eficiente. Megjithatë, **gjendja mund të përkeqësohet, nëse ndërhyrja e shtetit nuk është efektive. Praktika tregon se zgjidhjet nuk qendrojnë vetëm midis tregjeve joperfekte dhe ndërhyrjes së shtetit, por në mjaft raste midis tregjeve joperfekte dhe ndërhyrjeve joperfekte ose të mangëta të shtetit.**

II.3. Vështrimi historik për zhvillimin e politikës, legjislativonit dhe institucioneve për mbrojtjen e konkurrencës

II.3.1 Etapat e zhvillimit të politikës së konkurrencës

Lindja dhe zhvillimi i politikës së konkurrencës në vendin tonë e ka zanafillën me lindjen e ekonomisë së tregut, kur, krahas saj, filloi të marrë jetë konkurrenca dhe interesi i qeverisë për krijimin e kushteve për një konkurrencë efektive. Shteti është aktor i rëndësishëm në krijimin dhe mbrojtjen e konkurrencës. Ecuria e lindjes dhe e zhvillimit të politikës dhe ligjit të konkurrencës mund të ndahet në tri etapa: 1991-1995; 1995-2003; 2003 e në vazhdim.

II.3.2 Lindja dhe zhvillimi i konkurrencës gjatë viteve 1991-1995

Me vendosjen, në vitin 1991, të pluralizmit politik dhe kalimin nga ekonomia e centralizuar në ekonominë e tregut, në vendin tonë u ndërmorën një sërë reformash strukturore për orientimin drejt ekonomisë së tregut. Rëndësi e posaçme iu kushtua privatizimit, derregullimit të veprimtarive ekonomike, liberalizimit të çmimeve dhe të tregtisë, të brendshme dhe të jashtme, liberalizimit të kursit të këmbimit, lejimit dhe garantimit të investimeve të huaja, reformimit të sistemit bankar dhe atij financiar, përcaktimit të normave të interesit nga tregu, vendosjes së sistemit të tatim – taksave etj.

Kështu filloi të krijohet ekonomia e tregut, e cila nënkupton pavarësinë e agjentëve ekonomikë, aftësinë e tyre për të vendosur në mënyrë të pavarur mbi veprimtarinë e tyre ekonomike, pra sipërmarrjen e lirë. Por, bashkë me lirinë ekonomike të ndërmarrjeve, filluan të shfaqen edhe rreziqet nga praktikant antikonkurrense. Si kudo, edhe në vendin tonë, burime kryesore të këtyre kërcënimeve kanë qenë (i) rregullat publike dhe zbatimin administrativ e burokratik i këtyre rregullave dhe (ii) sjellja e aktorëve në treg.

Më 7 dhjetor 1995 u miratua ligji nr. 8044 “Për konkurrencën”, me të cilin mbyllet faza e institucionalizimit të politikës së konkurrencës në vendin tonë. Drejtimi kryesor i politikës të shtetit në këtë periudhë ishte krijimi i kushteve për veprimin sa më mirë dhe më të plotë të konkurrencës së lirë. Ligji trajtonte çështjet që lidhen me monopolet e pozicionin dominues, si dhe ato të konkurrencës së pandershme.

II.3.3 Zbatimi i ligjit “Për konkurrencën” dhe zhvillimi i politikës së konkurrencës gjatë periudhës 1995-2003

Zhvillimet ligjore. Gjatë kësaj periudhe ligji nr. 8044 “Për konkurrencën” ka pësuar vetëm një amendim në vitin 1998, me ligjin nr. 8403, datë 10.09.1998 “Për një shtesë në ligjin nr 8044, datë, 07.12.1995 “Për konkurrencën”, botuar në Fletoren

Zyrtare nr. 23, datë 10.10.1998, faqe 897¹. Sidoqoftë, gjatë zbatimit të tij u ndeshën një sërë problemesh që nuk kishin gjetur zgjidhje në legjislacion.

Zhvillimet institucionale. Miratimi i ligjit “Për konkurrencën”, mundësoi ngritjen e strukturës së parë për konkurrencën, atë pranë Drejtorisë së Legjislacionit Tregtar në Ministrinë e Industrisë, Transportit dhe të Tregtisë. Periudha 1996-2001 karakterizohet nga një paqëndrueshmëri e strukturës të Konkurrencës dhe, për rrjedhojë, e stafit të trajnuar. Në kuadrin e forcimit institucional të institucioneve të konkurrencës, si dhe në bazë të rekomandimeve të ekspertëve të BE-së për funksionimin më të mirë të strukturave në fushën e konkurrencës dhe mbrojtjes së konsumatorit, u krijua **Drejtoria e Konkurrencës** dhe njësi vendimmarrëse për konkurrencën, Komisioni i Konkurrencës, brenda Ministrisë së Ekonomisë. Në bazë të statutit të miratuar me vendimin e Këshillit të Ministrave, komisioni përbëhej nga pesë anëtarë, të emëruar nga ministri që mbulonte tregtinë.

Zbatimi i ligjit dhe zhvillimet institucionale filluan të japin efektet e veta si në përcaktimin e synimeve dhe të objektivave të politikës së konkurrencës, ashtu dhe në bashkërendimin me politikën e tjera ekonomike. Ndërkohë, filluan të marrin jetë dhe masat përkatëse për zbatimin e ligjit. Pas vitit 2000, u bë e qartë nevoja për ndryshime ligjore dhe institucionale në fushën e konkurrencës.

Me gjithë zhvillimet e politikës së konkurrencës gjatë kësaj periudhe, u vu re se legjislacioni përkatës kishte mangësi dhe ishte larg legjislacionit, institucioneve dhe politikave të konkurrencës të BE-së. U bë e dukshme se legjislacioni kishte nevojë jo thjesht për amendimin e ligjit ekzistues, por për hartimin e një ligji të ri për mbrojtjen dhe nxitjen e konkurrencës, në të cilin rregullat antikonkurrese do të kishin rolin kyç dhe zbatimi i të cilit do të realizohej nga një autoritet i pavarur. Fakti që ligji ekzistues përjashtonte hetimin e sektorëve të rëndësishëm të ekonomisë, si: shërbimet, telekomunikacionin, postën, transportin, sigurimet, bujqësinë etj., e bënte jo vetëm të nevojshëm, por dhe të domosdoshëm ndryshimin e tij. Kështu, më datë 28.07.2003 u miratua ligji aktual nr. 9121 “Për mbrojtjen e konkurrencës”, një ligj bashkëkohor, që mundësoi ngritjen dhe funksionimin e Autoritetit të Konkurrencës. Me këtë mbaron etapa e dytë e zhvillimit të politikës kombëtare të konkurrencës, dhe fillon një etapë e re.

II.3.4 Zhvillimi i politikës së konkurrencës gjatë periudhës 2003-2006

II.3.4.1 Përfaqja e ligjit me legjislacionin evropian

Ligji nr. 9121, datë 28.07.2003 “Për mbrojtjen e konkurrencës” ka hyrë në fuqi në 1 dhjetor 2003. Ai është i zbatueshëm në të gjithë sektorët e ekonomisë, si dhe për të gjitha ndërmarrjet, private dhe shtetërore që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në territorin e Republikës së Shqipërisë, si dhe për ndërmarrjet që veprimtarinë e ushtrojnë jashtë këtij territori, por pasojat e saj ndihen në tregun e brendshëm. Në tërësi, ligji ka një përfaqje në shkallë të lartë me legjislacionin evropian në këtë fushë, duke qartësuar në mënyrë të konsiderueshme veprimin e Autoritetit të Konkurrencës si një institucion publik i pavarur në mbrojtje të konkurrencës në treg.

Ky ligj deri tani nuk ka pësuar amendime thelbësore. Amendimi i parë është bërë në datë 3.4.2006, me ligjin nr. 9499 « Për disa ndryshime në ligjin 9121, datë 28.07.2003 “Për mbrojtjen e konkurrencës”. Sipas këtij amendimi, ndryshimet prekin nenet që bëjnë fjalë për kushtet për t’u zgjedhur anëtarë të komisionit dhe për lirimin e tyre nga detyra.

¹Sipas këtij ndryshimi, në nenin 39, pas pikës 2, shtohet pika 3 me këtë përmbajtje: “Në fushën e medias së shkruar të pavarur nuk lejohet ulja e çmimit të shitjes të gazetave dhe revistave poshtë koston së prodhimit të tyre”.

Ligji është prekur dhe nga ndryshimi në lidhje me kompetencat e Komisionit të Konkurrencës, me anë të ligjit nr. 9584, datë 17.07.2006 “Për pagat, shpërblimet dhe strukturat në institucionet e pavarura të krijuara me ligj²”. Ndryshimet kanë të bëjnë në tërësi me pjesën që i përket organizimit dhe funksionimit të Autoritetit të Konkurrencës dhe jo me rregullat e fushës apo me instrumentet për ndalimin e praktikave antikonkurruese.

Në zbatim të nenit 84 të ligjit nr 9121 “Për mbrojtjen e konkurrencës”, me ekspertizën e GTZ-së, janë hartuar nga Autoriteti dhe miratuar nga Komisioni i Konkurrencës rregulloret përkatëse. Këto rregullore dhe udhëzime janë publikuar në faqen e internetit të Autoritetit. Hartimi dhe miratimi i legjislacionit dytësor për konkurrencën në përputhje me parimet e Bashkimit Evropian, plotësoi kuadrin ligjor, duke mundësuar funksionimin e plotë të Autoritetit të Konkurrencës si një institucion publik i pavarur, përgjegjës për mbrojtjen e konkurrencës së lirë dhe efektive.

Me nënshkrimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asocimit dhe hyrjen në fuqi të Marrëveshjes të Ndërmjetme, në Planin Kombëtar të Zbatimit të MSA-së, janë parashikuar hartimi dhe përfarimi i një sërë rregulloresh dhe udhëzimesh mbi bazën e legjislacionit të BE-së.

Një aspekt tjetër shumë i rëndësishëm në fushën e përsosjes të legjislacionit për mbrojtjen e konkurrencës së lirë dhe efektive, që ka përbërë edhe detyrën parësore të Autoritetit të Konkurrencës që me fillimin e funksionimit të tij, kanë qenë kërkesat e neneve 69 dhe 82 të ligjit nr. 9121, sipas të cilave Autoriteti vlerëson shkallën e kufizimit ose të pengimit të konkurrencës, të akteve normative në fuqi në datën e hyrjes në fuqi të këtij ligji. Pas këshillimit me organet shtetërore përkatëse, Autoriteti harton një raport të veçantë për problemet që ngrihen në këto akte lidhur me kufizimin e konkurrencës, të shoqëruar me rekomandimet për ndryshimet e duhura, të cilin ia paraqet Këshillit të Ministrave dhe Kuvendit.

II.3.4.2 Krijimi i Autoritetit të Konkurrencës

Në përputhje me kërkesat e ligjit “Për mbrojtjen e konkurrencës”, në shkurt të vitit 2004, përfunduan procedurat për zgjedhjen e anëtarëve dhe të kryetarit të Komisionit të Konkurrencës, bazuar në propozimet e Kuvendit të Shqipërisë, Këshillit të Ministrave dhe Presidentit. Me këtë akt, nga data 26.02.2004 filloi zyrtarisht veprimtarinë e tij Autoriteti i Konkurrencës, si institucion i pavarur publik, përgjegjës për kontrollin e zbatimit të rregullave të konkurrencës. Ai përbëhet nga Komisioni i Konkurrencës, si organ vendimmarrës dhe nga Sekretariati, si organ ekzekutiv.

Komisioni i Konkurrencës vepron si një strukturë e përhershme dhe ka të gjitha kompetencat e nevojshme për marrjen e vendimit me nismën e tij për çështjet që kufizojnë, pengojnë apo deformojnë konkurrencën në treg, si për ndërmarrjet private ashtu dhe për ato publike, si dhe të propozojë masat e nevojshme për mbrojtjen e konkurrencës së lirë dhe efektive. Komisioni i Konkurrencës paraqet në Kuvend raportin vjetor të punës së Autoritetit.

Për të ushtruar si duhet kompetencat eveta ligjore, Autoriteti ka kërkuar të ketë stafin dhe ekspertizën e mjaftueshme, si dhe ka synuar të mundësojë angazhimin efektiv të tyre. Megjithatë, praktika e këtyre viteve ka dëshmuar se, përsa i përket fuqizimit të kapaciteteve institucionale, administrative dhe profesionale, nuk mjafton vetëm që

²Sipas nenit 15 të amendimit, Komisioni nuk ka më kompetencë për të miratuar strukturën organizative dhe organikën e Sekretariatit siç përcaktohej në nenin 24 shkronja b, e ligjit nr 9121, datë 28.7, “Për mbrojtjen e konkurrencës “. Kjo kompetencë e Komisionit të Konkurrencës i kalon Kuvendit të Shqipërisë. Sipas nenit 10 të ligjit 9584, datë 17.07.2006, “Struktura dhe organika e institucioneve kushtetuese miratohet me vendim të Kuvendit në bazë të numrit të miratuar në zbatim të buxhetit të shtetit për çdo institucion.”

ato të përcaktohen si detyra parësore, por është e domosdoshme që ato të zbatohen në praktikën e përditshme të punës. Edhe Komisioni Evropian ka tërhequr vëmendjen për rritjen dhe forcimin e kapaciteteve institucionale të Autoritetit të Konkurrencës, si dhe forcimin e pavarësisë reale në ushtrimin e funksioneve ligjore.

II.3.4.3 Problemet në të cilat është përqendruar puna e Autoritetit të Konkurrencës dhe fokusi për zbatimin e ligjit

Funksioni kryesor i Autoritetit të Konkurrencës si institucion i pavarur publik, është zbatimi efektiv i ligjit të konkurrencës dhe, krahas me avokatinë, të ndikojë sidomos mbi qeverinë dhe sektorin privat për të zbatuar politika prokonkurrese.

Sekretariati ka hapur hetime në tre sektorë, siç janë: sektori i telefonisë, sistemi bankar dhe tregu i sigurimeve.

Zbatimi i ligjit ka nxjerrë në dukje që:

- marrja e vendimeve është më e plotë kur paraprihet nga një studim i përgjithshëm i tregut.
- sigurimi i informacionit përbën elementin themelor për një gjykim të shëndoshë dhe vendim të bazuar.
- marrëdhëniet me gjykatën (tej veprimtarisë për rritjen e kulturës së gjykatave me ligjin e konkurrencës).
- një numër i vogël rastesh ka filluar në bazë të një ankese të të tretëve, prandaj, në të ardhmen, kërkohet rregullimi i këtij raporti.

Nga analiza e veprimtarisë së Autoritet të Konkurrencës mund të arrihet në përfundimin që qenia e një ligji konkurrence bashkëkohor apo e një Autoriteti Konkurrence si organizëm i pavarur nuk janë kushte të mjaftueshme për zbatimin efektiv të ligjit dhe të politikës së konkurrencës. Kjo bën të domosdoshëm forcimin e kapaciteteve institucionale dhe profesionale të Autoritetit të Konkurrencës, që të luajë një rol aktiv për zbatimin me rreptësi rigoroz dhe efektiv të ligjit për mbrojtjen e konkurrencës dhe për të qënë avokat i zhvillimit të reformave ekonomike sipas parimeve të konkurrencës.

Plotësimi i Autoritetit me burimet e nevojshme njerëzore dhe financiare me miratimin e buxhetit të shtetit 2007, është hapi i parë i rëndësishëm i ndërmarrë nga Qeveria dhe Kuvendi për të mundësuar rritjen e efektivitetit në zbatimin e ligjit dhe rritjen e konkurrencës në treg.

II.4 Autoriteti i Konkurrencës, institucion i ngarkuar me zbatimin e Politikës së Konkurrencës

Autoriteti i Konkurrencës synon:

- të jetë një institucion i pavarur publik, me pushtetin dhe kapacitet e nevojshme për të ndërmarrë veprime aktive ndaj qëndrimeve antikonkurrese dhe për të krijuar një mjedis prokonkurrese;
- të jetë një arbitër i drejtë, që siguron një konkurrencë të lirë dhe efektive, midis aktorëve të tregut, ashtu si në një lojë futbolli, ku të gjithë janë të kënaqur, nëse secili luan sipas rregullave;

- që politika e konkurrencës dhe zbatimi i saj të sigurojë që të gjithë aktorët e tregut të konkurrojnë dhe të fitojnë vetëm mbi bazën e meritave;
- të japë një ndihmesë të rëndësishme në procesin e krijimit të një ekonomie konkurruese në tregun rajonal dhe atë evropian;
- plotësimin e mëtejshëm të kuadrit ligjor me akte nën ligjore, si: rregullore, udhëzues, sipas kërkesave të MSA-së dhe zbatimin me përpikëri të tyre.
- hartimin dhe zbatimin efektiv të politikës kombëtare të konkurrencës;
- monitorimin dhe analizën e kushteve të tregut për zhvillimin e konkurrencës së lirë dhe efektive;
- të jetë avokat i konkurrencës, duke u dhënë vlerësime e rekomandime komisioneve parlamentare, organeve të administratës qendrore e vendore dhe institucioneve të tjera publike, shoqatave tregtare, sindikatave, shoqatave të konsumatorit, dhomave të tregtisë dhe të industrisë, për zhvillimin e politikave sektoriale, si dhe strategji e politika të tjera që lidhen me konkurrencën dhe legjislacionin në këtë fushë;
- të bashkëpunojë me institucionet e tjera të administratës qendrore dhe vendore, me entet rregullatore, institucionet e tjera publike dhe private, vendase dhe të huaja, për çështje që lidhen me konkurrencën;
- të vendosë lidhje dhe partneritet të ndërsjellë dypalësh dhe shumëpalësh, rajonal dhe ndërkombëtar, për të realizuar zbatim efektiv të ligjit dhe të politikës së konkurrencës;
- të vendosë kontakte të ndërsjella me autoritetet homologe në rajon dhe më gjerë, për të siguruar shkëmbimin e informacioneve për çështjet e zbatimit të politikës së konkurrencës;
- të marrë pjesë në mënyrë aktive në veprimtari të ndryshme trajnuese brenda dhe jashtë vendit, lidhur me forcimin e kapaciteve administrative, si dhe në të gjitha veprimtaritë e tjera (seminare, konferenca etj.), që kanë të bëjnë me konkurrencën në rajon dhe më gjerë.

II.5. Parimet e Autoritetit të Konkurrencës

Parimet udhëheqëse, mbi bazën e të cilave realizohet ligji, politika kombëtare dhe veprimtaria e Autoritetit Shqiptar të Konkurrencës, janë:

(i) Barazia

Zbatimi i parimeve të konkurrencës në mënyrë të tillë që nuk lejon diskriminim të ndërmarrjeve ekonomike në rrethana të njëjta.

(ii) Gjithpërfshirja

Gjithpërfshirja nënkupton një zbatim të gjerë të parimeve rregullatore dhe të konkurrencës në veprimtari ekonomike, ku hyjnë mallrat, shërbimet, veprimtaritë e biznesit privat dhe atij publik, njohjen e përmasave të konkurrencës në politikat e zhvillimit dhe reformat që ndikojnë funksionimin eficient të tregjeve, mbrojtjen e procesit

të konkurrencës dhe krijimin e ruajtjen e një mjedisipër konkurrence të lirë dhe efektive. Gjithashtu, tregjet konkurruese kërkojnë një kuadër të përgjithshëm ligjor të mirë, të drejta të qarta të pronësisë dhe një mjedis jo diskriminues, eficient dhe efektiv.

(iii) Transparenca

Në ushtrimin e veprimtarisë së tij, Autoriteti i Konkurrencës duhet të jetë i hapur, duke treguar shkaqet për vendimet e marra, si dhe duke informuar vazhdimisht për veprimtarinë dhe rezultatet e arritura. AK përgjigjet para publikut nëpërmjet raportimit të përvitshëm në Kuvend, deklaratave dhe njoftimeve për shtyp e në faqen e internetit, konferencave të shtypit etj.

(iv) Përgjegjshmëria

Kërkohet përgjegjësi e qartë e administratës për zbatimin e rregullave të konkurrencës dhe efikasitetin në zhvillimin e politikave dhe administrimin e tyre. Autoriteti i Konkurrencës do të veprojë në përputhje e në harmoni me strategjitë kombëtare dhe ato sektoriale të zhvillimit ekonomik e shoqëror, në funksion të rritjes së mirëqenies së qytetarëve.

(v) Një institucion i besueshëm

Veprimtaria e institucionit do të krijojë besueshmërinë për vërtetësinë e deklarimeve dhe të vendimeve, duke u bazuar në studime të vazhdueshme dhe në marrjen parasysh të opinionëve të aktorëve të tregut. Autoriteti i Konkurrencës vepron në bazë të parimit të ndershmërisë, ndërmerr vendime dhe publikon të dhëna të sakta për veprimtarinë e tij.

(vi) Një institucion me integritet

Institucioni nuk duhet ta vendosë veten në detyrime financiare ose të llojeve të tjera, që mund të ndikojnë për keq ose ta pengojnë atë në kryerjen e detyrave kryesore. Autoriteti i Konkurrencës shpjegon çdo vit para Kuvendit përdorimin e burimeve financiare të akorduara nga buxheti i shtetit, si dhe mban raporte të sakta financiare, të cilat kontrollohen nga Kontrolli i Lartë i Shtetit

(vii) Një institucion bashkëpunues

Puna e institucionit mbështetet në parimin e bashkëpunimit me të gjithë aktorët dhe faktorët e tregjeve, me institucionet kushtetuese, qeverinë, entet rregullatore, me përfaqësuesit e konsumatorëve, me institucionet homologe rajonale, si dhe me Drejtorinë e Përgjithshme të Konkurrencës në Komisionin Evropian.

III. ZBATIMI I POLITIKËS SË KONKURENCËS

Sipas indeksit të liberalizimit të ekonomisë, Shqipëria renditet mbi nivelin mesatar dhe vetëm disa sektorë mbeten nën menaxhimin e shtetit, por duke respektuar rregulla dhe standarde të njëjta me operatorët privatë.

Në këto kushte, kur tregu është në fillimet e veta të kristalizimit dhe operatorët privatë kanë kaluar fazat e para të mosrespektimit të rregullave të lojës, kur kuadri ligjor dhe ai rregullator është i plotësuar, kur funksionon një institucion i pavarur për mbrojtjen e konkurrencës, është i rëndësishëm ndërgjegjësimi i të gjithë aktorëve të tregut për të njohur, zbatuar dhe respektuar ligjin “Për mbrojtjen e konkurrencës”, për të arritur një konkurrencë efektive në treg.

III.1. Format e praktikave antikonkurrese

Ligji “Për mbrojtjen e konkurrencës” synon arritjen e objektivit për një konkurrencë të lirë dhe efektive në treg, duke vepruar kryesisht ndaj pengesave artificiale që rritin fuqinë e tregut të ndërmarrjes, që çon në kufizime të konkurrencës. Po kështu vepron ndaj sjelljeve abuzive dhe përqendrimeve për të krijuar a forcuar një pozitë dominuese, që çojnë në rritjen e çmimeve për konsumatorin, kufizimin e prodhimit dhe të mundësisë së zgjedhjes së prodhimeve, në kufizimin e novacionit, të shërbimit ndaj klientit dhe, në përgjithësi, në ulje të mirëqenies së konsumatorit.

III.1.1 Marrëveshjet që kufizojnë konkurrencën

Prirjen për marrëveshje të ndaluara e ka përshkruar Adam Smith në veprën “Pasuria e kombeve”³. Në një treg me sjellje konkurruese, prodhuesit, duke u nxitur nga interesi vetjak për të rritur sa më shumë fitimin e tyre, konkurrojnë lirisht me njëri-tjetrin, duke sjellë rritjen e prodhimit në favor të konsumatorëve. Ndërsa, kur prodhuesit kanë qëllim të kufizojnë konkurrencën, duke bashkërenduar veprimet e tyre me anë marrëveshjesh të fshehta, që synojnë fiksimin e çmimit dhe të kushteve të tjera të tregtimit, niveli i prodhimit ulet dhe, si rregull, konsumatorët duhet të paguajnë më shumë.

Fiksimi i çmimit

Fiksimi i çmimeve është një element klasik thujse për të gjitha rastet e karteleve. Me këtë mënyrë, konkurrentët përipiqen të shmangin konkurrencën e çmimit midis tyre në dëm të konsumatorëve, duke zbatuar çmime më të larta. Mënyrë tjetër e fiksimit të çmimit vërehet në një marrëdhënie vertikale, kur një ofruer shërbimi ose prodhues përipiqet ta detyrojë shpërndarësin që të zbatojë një çmim të dhënë për prodhimet e tij. Kjo sjellje është e paligjshme dhe përfaqësohet në kufizimet e rënda të konkurrencës.

Nxitësit në një marrëveshje të fshehtë (kartel) mbi të gjitha janë të pranishëm në tregjet e pakicës si për prodhimet, ashtu dhe për shërbimet, ku ndërmarrjet, përgjithësisht, konkurrojnë më shumë mbi bazën e çmimit se sa të cilësisë. Si rrjedhim i këtyre sjelljeve, konsumatorët detyrohen të paguajnë çmime më të larta

³“Konkurrenca është gjithçka”, nga Hohn Vickers, The Economist, 6-12 dhjetor 2003, fq 74

se niveli konkurrues. Të tilla marrëveshje horizontale, që nuk mund të justifikohen në termat e efijencës, duhen ndaluar.

III.1.2 Abuzimi me pozitën dominuese

Pozitë dominuese është pozita e një ose më shumë ndërmarrjeve, që i lejon ato të jenë të afta të veprojnë, për sa i takon ofertës ose kërkesës, në mënyrë të pavarur nga pjesëmarrësit e tjerë në treg, si: konkurrentët, klientët ose konsumatorët. Një ndërmarrje mund të zotërojë një pozitë dominuese individualisht; dy ose më shumë ndërmarrje zotërojnë një pozitë dominuese të përbashkët (dominancë kolektive). Në këto raste, ndërmarrjet prirën të bashkërendojnë sjelljen e tyre në treg, përta u takon çmimeve, sasisë së ofruar, prodhimit apo kapaciteteve të reja të sjella në treg.

Pozita dominuese individuale ose e përbashkët trajtohen si nga ana e ofertës, ashtu edhe nga ana e kërkesës. Në shumicën e rasteve fuqia e tregut ushtrohet nga ofruesit, por kjo mund të ushtrohet dhe nga blerësit (fuqia e blerësit). Ky përkufizim është në përputhje me jurisprudencën evropiane⁴.

Një ndërmarrje e caktuar mund ta zotërojë tregun kur e ka fuqinë e tregut, e cila kuptohet si mundësia e ndërmarrjes të vendosë, për një kohë të gjatë, çmime më të larta se në një situatë konkurrence dhe të fitojë më shumë se normalisht⁵.

Ligji për mbrojtjen e konkurrencës ndalon abuzimin e pozitës dominuese, por jo pozitën dominuese në vetvete. Praktika abuzive, ndër të tjera, përbëjnë çmimet e padrejta, kufizimi i prodhimit, i tregjeve e i zhvillimit teknik, ose vendosja e kushteve diskriminuese ose të pabarabarta në marrëveshjet me konkurrentët.

Çmimet “grabitqare”

Një nga llojet e praktikave abuzive është dhe çmimi grabitqar. Ndërmarrjet abuzojnë me pozitën e tyre dominuese nëse u ofrojnë klientëve të tyre prodhime ose shërbime me çmime shumë të ulëta ose arrijnë të përfitojnë çmime të ulëta nga furnitorët e tyre. Kjo gjë mund t'i përjashtojë konkurrentët e ndërmarrjes dominuese nga mundësitë që u ofron biznesi. Për këtë arsye, një mënyrë e tillë e caktimit të çmimit quhet grabitqare.

Çmimet grabitqare shihen si abuzim, ne rastin kur ndërmarrja dominuese i zbaton ato për të mbrojtur apo fuqizuar pozitën e vet dominuese. Një ndërmarrje me pozitë të tillë mund të vendosë çmime nën kostot e prodhimit vetëm me qëllim që të nxjerrë konkurruesit e tjerë nga tregu, apo të mos lejojë hyrës të rinj në atë treg, duke pranuar fillimisht humbje, kurse në fazën e dytë zbaton rritje të çmimeve, pra rritje të fitimit.

III.1.3 Kontrolli i përqendrimeve ndërmjet ndërmarrjeve

“Përqendrimet janë horizontale nëse ndërmarrjet pjesëmarrëse janë aktive në të njëjtin treg përkatës; vertikale nëse ndërmarrjet operojnë në nivele të ndryshme të tregut dhe të përziera nëse ndërmarrjet, megjithëse mund të mos jenë në nivele të ndryshme të tregut, janë aktive në tregje prodhimesh të ndryshme. Këto quhen dhe përqendrimet johorizontale”⁶.

⁴ Vendimi i Gjykatës, 14.02.1978, kompanitë UB dhe UBC, Çikita Bananas, fq 65, ku thuhet “një pozitë fuqie ekonomike që i jep mundësi një ndërmarrjeje të pengojë mbajtjen e një konkurrence efektive në tregun përkatës duke e lejuar atë të sillet në mënyrë mjaft të pavarur kundrejt konkurrentëve të saj dhe klientëve, dhe, së fundi, kundrejt konsumatorëve”.

⁵ www.usdoj.gov/atr/public/guidelines/horiz_book/hmg1.html

⁶ P. Këllezi, “E drejta e konkurrencës”, Kurs për shkollën e lartë të magjistraturës, nëntor 2004, <http://www.unige.ch/droit/ceje/documents/Kellezi.pdf>.

Bashkimet dhe përqendrime mund të jenë asnjëse ndaj konkurrencës ose, në disa raste, i bëjnë ndërmarrjet më efikase, forcojnë konkurrueshmërinë e tyre dhe çojnë në uljen e kostove, duke rritur përfitimet për konsumatorët. Veprimtaria e bashkimit është pjesë e ristrukturimit industrial dhe shihet si e nevojshme për t'ju përgjigjur sfidave të ekonomisë botërore. Qëllimi i rregullave të kontrollit të përqendrimeve nuk është që të pengojë ristrukturimin e nevojshëm që rrit eficiencën, por të sigurojë që realizimi i përqendrimeve nuk është bërë për të dëmtuar konkurrencën.

Politika e kontrollit të përqendrimeve duhet të ndihmojë vendosmërisht për të nxitur zhvillimet në reformat strukturore dhe ekonomike në Shqipëri, drejt konsolidimit të ekonomisë së tregut. Ky pritet të jetë përfitimi kryesor afatgjatë nga zbatimi i rreptë i instrumenteve të politikës së konkurrencës, për të nxitur suksesin ekonomik të ndërmarrjeve dhe rritjen e qëndrueshme ekonomike të vendit. Vetëm një politikë e kontrollit të përqendrimeve mund të sigurojë mbetjen e një numri të mjaftueshëm të ndërmarrjeve në treg, duke siguruar, njëkohësisht, një konkurrencë efektive dhe çmime të ulëta.

Eksperiencia e deritanishme e Autoritetit të Konkurrencës ka nxjerrë në pah se, në fushën e zbatimit të kuadrit ligjor dhe atij rregullator, rol të rëndësishëm po merr kontrolli i përqendrimeve të ndërmarrjeve. Nëpërmjet kontrollit të përqendrimeve, Autoriteti i Konkurrencës mund të ndalojë atë përqendrim që rrezikon të krijojë ose të forcojë pozitën dominuese të një ose më shumë ndërmarrjeve, duke kufizuar ndjeshëm konkurrencën efektive të tregut. Në këndvështrimin e eficiencës, Komisioni i Konkurrencës do të shqyrtojë me kujdes kriterin e eficiencës në vlerësimin e përgjithshëm të bashkimit dhe vetë eficiencën ekonomike që do të vijë nga ky bashkim, e cila duhet të tejkalojë çdo efekt negativ për konkurrencën.

Gjatë dy viteve të fundit, Autoriteti i Konkurrencës ka shqyrtuar disa raste të përqendrimeve, kryesisht në sektorin bankar. Në të gjitha këto raste Autoriteti ka zbatuar ligjin dhe i ka dhënë rekomandimet përkatëse Sekretariatit për ndjekjen e sjelljes në treg të ndërmarrjeve pas përqendrimeve.

III.2. Përshtatja e politikës së konkurrencës me kushtet e Shqipërisë

Shqipëria konsiderohet relativisht si një ekonomi e vogël dhe e hapur. E vogël për shkak të numrit të popullsisë, pra të konsumatorëve dhe e hapur për shkak të politikës së tregut të hapur, të ndjekur nga gjatë viteve të fundit. Një nga problemet kryesore që shfaqin ekonomitë e vogla është dhe përqendrimi i tregut. Duke qenë se tregu i shitjes është i vogël, ose, e thënë ndryshe, sasia e kërkuar është e kufizuar, ndërmarrjet mund të mos arrijnë të përfitojnë plotësisht nga ekonomitë e shkallës në prodhim dhe shpërndarje. Nga ana tjetër, në një treg të vogël ushtrojnë veprimtarinë e tyre pak ndërmarrje, gjë që sjell dhe një shkallë të ulët konkurrence.

Tregu i vogël dhe izolimi i Shqipërisë në të kaluarën ka sjellë një nivel të ulët investimesh të vendit dhe të huaja, gjë që ndikon në numrin e operatorëve në treg. Megjithatë ekonomia shqiptare mund të quhet si një ekonomi të hapur, përvoja tregon se ka ende pengesa në hyrje.

Përqendrimi i lartë i tregjeve ndikon në zbatimin e politikës së konkurrencës në të tri shtyllat e saj: marrëveshjet ndërmjet ndërmarrjeve, trajtimi i ndërmarrjeve që gëzojnë

një pozitë dominuese dhe kontrolli i përqëndrimeve ndërmjet ndërmarrjeve. Nëse politika e konkurrencës ndaj marrëveshjeve horizontale që fiksojnë çmimet duhet të jetë e njëjtë me politikën e ndjekur në nivelin ndërkombëtar, analiza e kufizimeve të konkurrencës dhe peshimi i pasojave negative dhe atyre pozitive duhet të marrin parasysh karakteristikat e ekonomive të vogla.

Marrëveshjet vertikale që kanë si pasojë izolimin dhe ndarjen e tregut shqiptar nga ai rajonal dhe evropian, kanë pasojë më të rënda në vendet e vogla. Nga ana tjetër, në një treg të përqëndruar, marrëveshjet horizontale mund të rritin mundësinë e bashkëpunimit ndërmjet ndërmarrjeve, por, njëkohësisht, mund të rritin eficientë ekonomike, në veçanti eficientë e prodhimit.

Marrëveshjet e specializimit mundësojnë specializimin dhe uljen e kostos së prodhimit në një vend ku mungojnë aktivet e specializuara dhe ku teknologjitë e reja duan kohë të futen në treg. Këto marrëveshje bëjnë të mundur përmirësimin e procesit të prodhimit dhe të shpërndarjes së ndërmarrjeve që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në Shqipëri, shumica e të cilave përbëjnë ndërmarrje të vogla e të mesme. Sidomos në tregje të reja, ku tregtohen mallra ose prodhime të reja, analiza e pasojave të konkurrencës merr parasysh dhe vlerëson rrezikun për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme: Në këtë rast, edhe marrëveshje që përkojnë me një pjesë pak a shumë të rëndësishme të tregut, mund të shihen si të lejueshme, përveç rasteve kur ato çojnë në vendosjen e një çmimi të përbashkët ose në ndarjen e territoreve ose klientelës.

Nevoja për arritjen e një shkalle minimale prodhimi lehtëson krijimin e ndërmarrjeve që kanë një pozitë të fuqishme në treg. Dispozitat e ligjit për mbrojtjen e konkurrencës, që trajtojnë praktikën abuzive, mund të zbatohen më shpesh, pikërisht për shkak të përqëndrimit të tregut. Nëse ligji lejon arritjen e pjesëve të mëdha të tregut për një kohë të gjatë, ai nuk lejon arritjen dhe mbrojtjen e tyre me mjete që nuk përkojnë me konkurrenshmerinë për shkak të meritës. Ligji parashikon si ndalimin e praktikave shfrytëzuese, ashtu dhe ndalimin e praktikave që kanë si pasojë përjashtimin e konkurrentëve nga tregu ose pengimin e futjes në treg.

Problemi i shkallës dhe i pengesave në hyrje kërkon analizë të kujdesshme dhe në kontrollin paraprak të përqëndrimit ndërmjet ndërmarrjeve. Megjithatë, kur pengesat në hyrje janë të vogla, gjë që lë të kuptohet arritjen e një tregu gjeografik rajonal, përqëndrimet ndërmjet ndërmarrjeve rrezikojnë, në raste më të rralla, të krijojnë ose forcojnë një pozitë dominuese.

III.2.1. Tregtia e lirë dhe konkurrenca

Republika e Shqipërisë është anëtare e Organizatës Botërore të Tregtisë që nga viti 2001 dhe ka nënshkruar marrëveshje të tregtisë së lirë me vendet në rajon. Edhe më parë, qeveria shqiptare ka ndjekur një politikë që ka favorizuar hapjen e tregut shqiptar ndaj prodhimeve të huaja, për rritjen e sasisë dhe uljen e çmimit në treg. Nga ana tjetër, kjo u krijon mundësi ndërmarrjeve që kryejnë veprimtarinë e tyre në Shqipëri që ta shtrijnë atë në vendet e tjera, duke mundësuar kështu një shkallë të tillë prodhimi që i lejon të operojnë me kosto më të ulët, gjë që është e domosdoshme për një ekonomi të vogël si Shqipëria. Politika e ndjekur ndaj tregtisë

së lirë me vendet e tjera ul pengesat tarifore dhe ato jotarifore në hyrje për mallrat dhe shërbimet e huaja, duke rritur trusninë konkurruese në vend. Nga kjo pikëpamje, hapja e tregjeve përkon me nxitjen e konkurrencës në Shqipëri.

Më konkretisht, hapja e tregut shqiptar i pengon ndërmarrjet vendase në pozitë dominuese që të abuzojnë me të. Gjthashtu, në tregjet e hapura ndaj importeve, përqendrimet e ndërmarrjeve krijojnë më pak probleme konkurrence. Në përgjithësi, hapja e tregjeve ndaj tregtisë ndërkombëtare rrit shkallën e konkurrencës në vend. Nga kjo pikëpamje, politika e konkurrencës, e kuptuar si një sërë rregullash që mbikëqyrin sjelljen e ndërmarrjeve, ka për qëllim të garantojë pasojat pozitive të hapjes së tregjeve. Politika e konkurrencës do të mundësojë integrimin e tregut shqiptar me atë ballkanik, evropian dhe botëror dhe, nga ana tjetër, do të pengojë izolimin dhe ndarjen e tregut shqiptar nga sjellja e ndërmarrjeve në treg.

Marrëveshjet e tregtisë së lirë me vendet e rajonit përmbajnë dispozita të veçanta që kanë për qëllim mbrojtjen e konkurrencës, kur sjellja e ndërmarrjeve të vendeve nënshkruese kufizon tregtinë ndërmjet këtyre vendeve. Këto rregulla përfshijnë dispozita për marrëveshjet e ndaluara si dhe për praktikatat abuzive të ndërmarrjeve që kanë një pozitë dominuese në treg, dispozita që përputhen krejtësisht me dispozitat përkatëse në ligjin për mbrojtjen e konkurrencës dhe me qëllimin e tij. Komisioni i Konkurrencës, brenda kompetencave të tij, do të mbështetë organet shtetërore që kanë për detyrë zbatimin e këtyre marrëveshjeve në interpretimin dhe zbatimin e këtyre dispozitave. Megjithatë këto marrëveshje nuk përmbajnë dispozita për kontrollin e përqendrimeve, zbatimin e ligjit për konkurrencën është i mjaftueshëm. Kontrolli paraprak i përqendrimeve që kanë pasojat në territorin e Shqipërisë, do të ketë si objekt mbikëqyrjen e strukturës së tregut, duke mundësuar rritjen e konkurrencës në tregun vendas, gjë që do të përmirësojë dhe prodhimtarinë dhe konkurrueshmërinë e ndërmarrjeve jashtë vendit.

Në kuadër të tregtisë së lirë dhe të hapjes së tregjeve, rol të rëndësishëm luajnë edhe investimet e huaja, të cilat bëjnë të mundur futjen dhe tregtimin e mallrave ose prodhimeve të reja në treg, shtimin e ofertës për ato ekzistuese, si dhe përhapjen e teknologjive të reja. Politika e konkurrencës ka për qëllim sigurimin e kushteve të njëjta për të gjithë ndërmarrjet që operojnë në Shqipëri, duke mbrojtur në këtë mënyrë konkurrencën në treg. Nga ana tjetër, kjo politikë do të marrë parasysh pasojat pozitive të rritjes së ofertës, të shumëllojshmërisë dhe risive të futura në treg, duke analizuar, gjithashtu, nevojat e ndërmarrjeve për të garantuar investimet.

III.3.2.2. Promovimi i SME-ve dhe konkurrenca

Mbrojtja e konkurrencës i shërben politikës së nxitjes së ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme. Mbrojtja e konkurrencës në treg do t'i shërbejë ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, sepse ato, për shkak të fuqisë së ulët negociuese, janë më të prekshme nga praktikatat abuzive, nga marrëveshjet që kufizojnë konkurrencën, si dhe nga krijimi i ndërmarrjeve me pozitë dominuese si pasojë e një përqendrimi. Nga ana tjetër, këto ndërmarrje bien rrallë në fushën e veprimit të ligjit. Përveç marrëveshjeve horizontale për çmimet dhe sasinë, si dhe marrëveshjeve vertikale për çmimet, marrëveshjet e tjera që kufizojnë konkurrencën mund të justifikohen për

arsye të efijencës ekonomike. Gjithashtu, rregullat për praktikën abuzive zbatohen vetëm nëse këto ndërmarrje kanë një pozitë dominuese në treg. Së fundi, duke pasur parasysh përmbushjen e xhirove për njoftimet e përqendrimeve, në shumicën dërrmuese këto rregulla nuk zbatohen për SME-të.

III.3. Instrumentet për zbatimin e politikës së konkurrencës

III.3.1. Procedurat hetimore

Vetë ligji përcakton më së miri procedurat që ndjek Autoriteti i Konkurrencës me nismën e tij ose nëpërmjet kërkesës së Komisionit Parlamentar të Ekonomisë, për kryerjen e hetimeve të përgjithshme në sektorë të caktuar të ekonomisë dhe, në bazë të përfundimeve të hetimit, të vendosë edhe masat përkatëse.

Autoriteti ka përcaktuar procedurat dhe mjetet investiguese për çdo rast të shkeljes së ligjit për marrëveshjet për abuzimin e pozitës dominuese, si dhe për vendimet për njoftimin e përqendrimeve të parashikuara në ligj. Gjithashtu, krahas procedurave të përcaktuara në hetimin e një rasti, të zbatueshme janë edhe dispozitat e Kodit të Procedurave Administrative.

Të gjitha ndërmarrjet kanë detyrimin që t'i sigurojnë Autoritetit informacionin e kërkuar, mosdhënia e të cilit nga ndërmarrjet mund të penalizohet deri me gjobë progresive.

III.3.2. Gjobat si instrument i zbatimit të politikës së konkurrencës

Një nga mjetet më kryesore në zbatueshmërinë e ligjit dhe rritjen e rolit të Autoritetit të Konkurrencës për mbrojtjen e konkurrencës së lirë në treg, është dhe penalizimi i ndërmarrjeve për shkeljet e ligjit.

Gjobat ndahen në dy kategori:

- a)** Gjoba për shkelje të lehta, ku masa e gjobës shkon nga 0,1 -1% të xhiros totale të vitit financiar paraardhës. Këtu përfshihen të gjitha shkeljet procedurale, si refuzimi për të siguruar informacion ose dhënia e informacionit jo të saktë.
- b)** Gjoba për shkelje të rënda, ku masa e gjobës shkon nga 2 deri 10% të xhiros totale të vitit financiar paraardhës. Këtu përfshihen shkeljet e ndërmarrjeve, si kufizimet horizontale nëpërmjet marrëveshjeve kartele që synojnë fiksimin e çmimeve, kuotave të prodhimit ose të shitjeve, ndarjen e tregjeve, si dhe kushte të tjera të padrejta tregtimi, reduktim të importeve ose eksporteve e praktika të tjera, të cilat vënë në rrezik vetë funksionimin e tregut. Këtu përfshihet edhe abuzimi i një pozicioni dominant (refuzimi për të furnizuar, diskriminimi, përjashtimi, ulje të ndjeshme të çmimeve), të bëra nga një ndërmarrje në pozitë dominuese, për të nxjerrë konkurrentët nga tregu.

Në dy raste, Autoriteti i Konkurrencës ka zbatuar vendosjen e gjobës për shkelje të lehta.

Brenda secilës kategori dhe, në veçanti, në rastin e shkeljeve të rënda, shkalla e propozuar e masës së gjobës do të bëjë të mundur trajtimin në mënyrë të ndryshme për ndërmarrjet, në përputhje me natyrën e shkeljes së kryer. Si rregull, merret parasysh:

- kapaciteti ekonomik efektiv i shkelësve për t'u shkaktuar dëmtime serioze ndërmarrjeve të tjera, në veçanti konsumatorëve, duke përcaktuar masa gjobe që sigurojnë se ato kanë efekt të mjaftueshëm.
- fakti që ndërmarrjet e mëdha zakonisht kanë mundësi ekonomike e ligjore dhe infrastrukturë të tillë, që i bën të afta të kuptojnë nëse sjellja e tyre përbën një shkelje të ligjit, si dhe të jenë në dijeni të pasojave që rrjedhin nga kjo.

Masa e gjobës gjykohet rast pas rasti, sipas rëndësisë dhe kohëzgjatjes së shkeljes. Gjithashtu, Autoriteti zbaton edhe vendosjen e gjobave progresive, të cilat mund të arrijnë deri në 5% të xhiros mesatare ditore të vitit paraardhës financiar, kur ndërmarrjet nuk ekzekutojnë vendimin brenda afateve të caktuara në vendimin e dhënë nga Autoriteti. Vendosja e gjobave të tilla është e nevojshme, sidomos në ekzekutimin e vendimeve për marrjen e masave të përkohshme apo të vendimeve që miratojnë angazhimet e ndërmarrjeve.

III.3.3 Programi për lehtësimin nga gjobat

Programi i lehtësimeve është një kuadër i përgjithshëm për reduktimin e plotë ose të pjesshëm të gjobave të vëna për ndërmarrjet, të cilat bashkëveprojnë me Autoritetin e Konkurrencës në hetimet e marrëveshjeve të ndaluara. Lehtësimet përfshijnë marrëveshjet e fshehta ndërmjet dy ose më shumë ndërmarrjeve, që synojnë fiksimin e çmimeve, të prodhimit apo të kuotave të shitjeve, ndarjen e tregjeve, duke përfshirë edhe tenderimet e parregullta apo kufizimin e importeve dhe të eksporteve. Zbulimi i këtyre marrëveshjeve i shërben interesit të përgjithshëm publik dhe, në mënyrë të veçantë, konsumatorëve, mbasi vetëm konkurrenca mund t'u shërbejë këtyre të fundit.

Ndërmarrjet e përfshira në këto lloj marrëveshjesh mund t'i japin fund pjesëmarrjes së tyre dhe të mënjanojnë gjobën, duke ofruar provat lidhur me çështjen në investigim. Si pjesë të politikës së tij, Autoriteti i Konkurrencës ka hartuar edhe rregulloren e lehtësimit nga gjobat.

IV. POLITIKA E KONKURENCËS DHE DERREGULLIMI SEKTORIAL

Qëllimi i politikës së konkurrencës është mirëfeksionimi i tregut në tërësi. Politika e konkurrencës përfshin përcaktimin e sektorëve, zhvillimi i të cilëve frenohet nga mungesa e konkurrencës dhe, për rrjedhojë, nuk mund të kenë efikasitet.

Duke vlerësuar nevojën për treg të hapur dhe konkurrencë të lirë, heqjen apo zvogëlimin e pengesave tekniko-administrative të hyrjes, krijimin e një tregu atraktiv për investimet e huaja, konsolidimin e partneritetit të shtetit me privatën nëpërmjet zbatimit të projekteve të përbashkëta, pjesëmarrjes së publikut në proceset e privatizimit dhe për t'i bërë ato sa më transparente, duhet të studiohet tregu aktual, forcat që veprojnë në të, prirjet e tij, shkalla e respektimit të rregullave të lojës, me synim marrjen e masave të nevojshme për rregullimin ex-ante dhe kontrollin e tij ex-post.

Studimi i tregut kalon nëpërmjet dy fazave:

a) Identifikimi i tregut

Vlerësimi i thjeshtë i konkurrencës (përcaktimi i tregut përkatës; përmbledhja e karakteristikave për çdo treg; përfshirja e një pasqyre të qartë rreth efekteve pozitive dhe negative në zgjedhjet e çdo politike konkurrence, të shoqëruara me shpjegime të argumentuara).

b) Vlerësimi i konkurrencës

Vlerësimi i hollësishëm i konkurrencës përfshin përcaktimin e tregut të prekur nga rregullimi, pa lënë jashtë këtij përcaktimi tregun e prekur në mënyrë të tërthortë; kuptimin e natyrës së konkurrencës në tregjet përkatëse kur shfrytëzojmë në mënyrë më të hollësishme faktorët, si nga ana e kërkesës ashtu dhe nga ajo e ofertës, prodhimet e tregut dhe proceset konkurruese dhe përcaktimi i ndikimit në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë në konkurrencë që del nga çdo zgjedhje e politikës në procesin e vlerësimit rregullues.

IV.1. Bashkërendimi i politikës së konkurrencës me politikat publike në sektorët e rregulluar

Ligji për mbrojtjen e konkurrencës nuk parashikon asnjë përjashtim për sektorët e rregulluar. Ky ligj zbatohet në mënyrë të njëtrajtshme në të gjithë sektorët e ekonomisë, gjë që mënjanon shtrembërimet e konkurrencës nga njëri sektor në tjetrin. Bashkërendimi i zbatimit të ligjeve vihet në jetë duke zbatuar disa parime të thjeshta dhe nëpërmjet formalizimit të bashkëpunimit ndërmjet enteve rregullatore, qeverisë dhe Autoritetit të Konkurrencës.

Në sektorët e rregulluar ose në liberalizim e sipër, politika e konkurrencës ka të njëjtin qëllim me legjislacionin e posaçëm: ndërsa ky i fundit ka për qëllim hapjen e tregut nën kushte të caktuara, duke përdorur mekanizmin e kontrollit paraprak, ligji për konkurrencën ka për qëllim mbrojtjen e konkurrencës me anë të kontrollit të sjelljes ex post. Procesi i liberalizimit kryhet në mënyrë progresive: sa më shumë të hapet tregu dhe sa më shumë konkurrencë të ketë në treg, aq më pak ka nevojë për rregulla të veçanta të kontrollit paraprak. Nga kjo pikëpamje, liberalizimi progresiv i

tregjeve do të bëjë të mundur kalimin nga zbatimi i një legjislacioni të posaçëm tek zbatimi i vetëm i rregullave të përgjithshme për mbrojtjen e konkurrencës. Megjithatë, në fazën fillestare të liberalizimit të tregjeve në të cilën ndodhet Shqipëria, zbatimi i legjislacionit sektorial do të ketë një rol kryesor dhe në të ardhmen e afërt.

Kur ligjet e sektorit përkatës parashikojnë marrjen e masave të posaçme, si kontrolli i çmimeve ose aksesit në infrastruktura fizike, entet rregullatore sektoriale kanë detyrën dhe përgjegjësinë kryesore për të mbikëqyrur këta parametra të konkurrencës. Autoriteti i Konkurrencës mund të ndërhyjë kur entet rregullatore sektoriale nuk mund ose nuk veprojnë në kohën e duhur për të zgjidhur problemet, gjithmonë brenda kompetencave që i njej ligji për konkurrencën dhe burimeve financiare të vëna në dispozicion.

Në sektorët e rregulluar, zbatimi i ligjit të konkurrencës varet nga shkalla e konkurrencës që lejohet në treg. Në parim, nëse ligjet përkatëse fiksojnë parametrat kryesorë të konkurrencës, si çmimin dhe sasinë, duke mos lënë më vend për konkurrencën, ligji për mbrojtjen e konkurrencës nuk do të zbatohet, për arsye se legjislatori ka vendosur që mbrojtja e interesave të tjera publike justifikon uljen e shkallës së konkurrencës.

Për të mënjeluar zbatimin e ligjit për mbrojtjen e konkurrencës është e nevojshme që legjislacioni përkatës të shmangë tërësisht dhe në mënyrë të drejtpërdrejtë konkurrencën. Për shembull, çmimi nuk quhet i fiksuar kur legjislacioni përkatës përcakton vetëm mënyrën e llogaritjes së tij apo të kostos, ose kur legjislacioni përkatës vendos një çmim tavan. Në mënyrë të ngjashme, çmimi nuk quhet i fiksuar nga ligji nëse ndërmarrjet janë të lira të përcaktojnë qoftë dhe një pjesë të vogël të tij. Në këto raste, konkurrenca ndërmjet operatorëve ndikon në çmimin e tregut, dhe sjelljet e tyre janë subjekt i ligjit për mbrojtjen e konkurrencës.

Për të mënjeluar zbatimin e ligjit për konkurrencën, fiksimi i çmimeve ose i parametrave të tjerë të konkurrencës duhet të parashikohet në mënyrë të qartë në një ligj formal të votuar nga Kuvendi i Shqipërisë, ose në një akt nënligjor, i cili bazohet në një delegim të qartë të kompetencës të parashikuar në ligjin formal. Kjo përputhet me parimin sipas të cilit, mbrojtja e konkurrencës së lirë dhe efektive, e parashikuar në ligjin për konkurrencën dhe dispozitat materiale të tij, nuk mund të anashkalohet, përveç rasteve kur një gjë e tillë përcaktohet qartë në akte normative të të njëjtit nivel kushtetues. Nëse interpretimi i ligjit formal nuk nxjerr në pah në mënyrë të qartë kompetencën e një autoriteti për të vendosur një çmim fiks, Autoriteti i Konkurrencës zotëron kompetencë të plotë për të ndërhyrë në treg.

Kur çmimi përcaktohet në akte nënligjore ose në vendime të përgjithshme (ose individuale) të autoriteteve qendrore, por pa pasur një delegim kompetencash të qarta nga ligji formal, ndërhyrja e këtyre autoriteteve mund të konsiderohet pa pasoja juridike: ligji për mbrojtjen e konkurrencës mund të zbatohet plotësisht. Siç parashikohet në nenin 118 të Kushtetutës së Shqipërisë, pika 1 dhe 2, aktet nënligjore nxirren në bazë dhe për zbatim të ligjeve nga organet e parashikuara në Kushtetutë. Ligji duhet të autorizojë nxjerrjen e akteve nënligjore, të përcaktojë organin kompetent, çështjet që duhen rregulluar, si dhe parimet, në bazë të të cilave nxirren këto akte. Gjithashtu, ligji formal që rregullon një sektor të caktuar duhet të parashikojë organin kompetent, të shprehë qartë që ky i fundit zotëron një kompetencë për caktimin ose miratimin e çmimeve, si dhe rastet në të cilat caktohet çmimi. Gjithashtu, përcaktohet se ky organ duhet të ushtrojë kompetencën, domethënë duhet të ketë marrë një vendim për rastin konkret.

Kur një ligj formal i njej kompetencën një autoriteti për fiksimin ose miratimin e një çmimi, Autoriteti i Konkurrencës, në parim, nuk mund të ndërhyjë me anë të vendimmarrjes së tij, për arsye se ligji në fjalë, i votuar në mënyrë demokratike nga Kuvendi i Shqipërisë, ia jep këtë kompetencë autoritetit përkatës. Autoriteti i Konkurrencës mund t'i drejtojë autoritetit kompetent për zbatimin e ligjit një rekomandim, nëse masat e marra prej tij (për shembull niveli i çmimit) nuk janë në përpjesëtim me objektivin e ndjekur. Në këtë kontekst, veprimtaria e Autoritetit të Konkurrencës do të përqendrohet në avokatinë e konkurrencës ndaj autoriteteve të tjera publike.

IV.2. Liberalizimi dhe politika e konkurrencës

Pas privatizimit të tregtisë dhe ndërmarrjeve të vogla e të mesme në vitet e para të trazicionit, liberalizimi dhe privatizimi në vitet e fundit është drejtuar kryesisht ndaj sektorëve strategjikë të shërbimit publik, si: energjia, telekomunikacioni dhe tregu financiar. Hyrja e operatorëve të rinj, zgjerimi i privatizimit, ndërhyrjet për ndarjet vertikale dhe horizontale, progresi teknik dhe rregullimi teknik i sofistikuar kanë ndryshuar me shpejtësi tregjet, veçanërisht në telekomunikacion, ku zhvillimet e konkurrencës janë të ndjeshme dhe të paparashikueshme, ndonëse duhen konsideruar ende të pamjaftueshme për krijimin e një mjedisi plotësisht konkurrues.

Në përgjithësi, këta sektorë trajtohen nga ente rregullatorë të veçantë, të pavarur, por që kanë si objektivi kryesor nxitjen e konkurrencës së lirë dhe efektive. Megjithëse instrumentet dhe mënyra e ndërhyrjes, në thelb, janë të ndryshme, ndërmjet Autoritetit të Konkurrencës dhe enteve rregullatore në sektorët specifikë nuk ka kundërshtime thelbësore përse i takon rregullimit dhe ndërhyrjes në këto tregje. Rregullimi përcakton sjelljet specifike që ndjekin ndërmarrjet në termat e çmimeve finale dhe tarifave të hyrjes, kurse Autoriteti i Konkurrencës ndërhyr nëpërmjet dispozitave të përgjithshme dhe abstrakte, të vlefshme për të gjithë sektorët.

Nga ky këndvështrim, rregullimi shihet nën optikën e një rregullimi ekonomik. Rregullimi ekonomik mbështetet në perspektivën se ndërhyrja në treg është e nevojshme dhe fitimprurëse vetëm kur ofron zgjidhje për disa natyra të fuqisë së tregut dhe, në veçanti, të dështimeve të tregut, të cilat vijnë nga strukturat e mëparshme monopolistike. Zhvillimi i kuadrit analitik për rregullimin ka ecur krah për krah me zhvillimin e strukturave të tregut, nga monopole shtetërore në një mjedis prokonkurrues, që gjithnjë e më shumë po liberalizohet. Në të njëjtën kohë, i njëjti tip i analizës industriale-ekonomike është bërë emëruesi i përbashkët midis ekonomisë së konkurrencës dhe ekonomisë së rregullimit. Të dyja këndvështrimet ndajnë tani një fokus të mikroekonomisë së zbatuar, organizimit industrial dhe ekonomisë së stimujve. Sidoqoftë është e qartë se, pavarësisht nga këto zhvillime, Shqipëria nuk ka arritur ende kushtet e tregut që do të na lejonin të braktisnim një rregullim paraprak (ex-ante). Krahasuar me sektorët e tjerë të ekonomisë, këta sektorë janë ende në një periudhë tranzicioni, ku nevojitet të zbatohen si instrumentet e ligjit të konkurrencës, ashtu edhe rregullimi i sektorëve të veçantë. Vazhdon të ketë mangësi në funksionimin e tregut të komunikimit elektronik sipas mekanizmave të tregut. Për aq kohë sa ekzistojnë probleme të tilla, si pengesat e pajustificuara të hyrjes në rrjetet bazë, mbetet i nevojshëm rregullimi ex-ante. Sidoqoftë, kjo ndërhyrje e fortë në treg, pa dyshim që është mbështetur në parimet e ligjit të konkurrencës dhe, në këtë mënyrë, është në përputhje me instrumentet e tij.

Shpesh, zotëruesi i infrastrukturës, që vepron në stadet e konkurrencës ka një nxitje të fortë për të diskriminuar konkurrentët, duke përdorur mënyra dhe strategji të reja për përjashtimin e tyre.

Në këto raste, detyrat e rregullimit dhe Autoritetit të Konkurrencës nuk janë më të thjeshta, pra të ndalojnë ndërmarrjen që kontrollon infrastrukturën për të shfrytëzuar fuqinë e saj të tregut në kurriz të klientëve dhe përdoruesve. Politika rregulluese nuk mund të vazhdojë të shihet si e pavarur nga politika konkurruese, ajo duhet të shihet si pjesë e një grupi më të gjerë të instrumenteve të ndërhyrjes në ekonomi, duke u bazuar në parimet e analizës konkurruese.

Nuk duhet të shihet si kontradiktor fakti që rregullimi është përcaktuar gjithnjë e më shumë nga një perspektivë e politikës konkurruese, duke përdorur si mjetet e konkurrencës, ashtu edhe ato rregulluese. Këto shqyrtojnë të njëjtin problem dhe përpiqen të arrijnë të njëjtin synim. Problem është niveli i lartë i fuqisë së tregut dhe mundësia e abuzimit me të. Synimi kryesor është që të vendosen përdoruesit përfundimtarë në qendër të çdo veprimtarie ekonomike.

Sidoqoftë, ka një ndryshim të rëndësishëm midis instrumenteve konkurruese dhe atyre rregullatore. Sigurisht që instrumentet konkurruese janë dhe do të jenë të zbatueshme, ndërsa instrumentet rregullatore nevojiten vetëm për atë kohë sa konkurrenca nuk është zhvilluar mjaftueshëm. Rezultatet e veprimit antimonopol, madje edhe në këtë sektor, janë karakterizuar nga një shkallë e lartë e kompleksitetit teknologjik dhe nga një barrë e rëndë financiare e trashëguar nga e kaluara.

Qëllimi është që të sigurohet përmbushja e objektivave afatgjatë të zhvillimit të konkurrencës në interes të konsumatorëve përfundimtarë. Për atë kohë sa rregullimi është mbështetur fort në rregullat e konkurrencës, ai nuk mund të jetë i dëmshëm për zhvillimin e konkurrencës, ai vetëm mund ta favorizojë atë.

IV.2.1. Sektori i telekomunikacioneve

Sektori i telekomunikacionit ka njohur zhvillime të rëndësishme në vitet e fundit si pasojë e hyrjes së teknologjive të reja në shërbimet e telefonisë dhe të internetit. Progresi teknologjik dhe inovacioni kanë krijuar produkte të reja dhe tregje të reja, duke lejuar hyrësit e rinj të fitojnë me shpejtësi pozicione dhe peshë. Konkurrenca dhe rregullimi janë integruar te njëri-tjetri për të disiplinuar fuqinë e tregut të ish-monopolistit. Prirja e sotme në vendin tonë, që është në procesin e integritimit, është privatizimi i ndërmarrjes shtetërore dhe, në përgjithësi, rregullimi i sektorit drejt politikave prokonkurruese, në mënyrë të veçantë, përshtatja e legjislacionit të sektorit të telekomunikacioneve me direktivat më të fundit (viti 2002) të BE-së për komunikimet elektronike.

Amendimi që iu bë më datë 6.11.2006 ligjit nr. 8618, ka sjellë ndryshimin e zonave të licensimit të operatorëve të telefonisë fikse. Ndryshimet ligjore lejojnë operimin në zonat urbane edhe të operatorëve të tjerë të rrjeteve të telefonisë fikse, përveç Albtelekom-it, si dhe ofruesve të shërbimeve të telekomunikacioneve.

ERT-ja ka kryer analizën e tregjeve të telefonisë celulare dhe ka shpallur si organizma OFNT të dy operatorët celularë në tregjet përkatëse të marra në shqyrtim:

- tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në secilin prej rrjeteve celulare
- tregu me pakicë i shërbimeve publike të telefonisë së lëvizshme

Si rrjedhim i ndërhyrjes së ERT-së më 28.06.2006, tarifat e terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare u reduktuan në masën 43%, duke u barazuar me nivelin mesatar të vendeve të BE. Ndikimi në tarifat e përdoruesve fundorë ishte reduktimi i tarifave të përdoruesve të Altelekom-it për thirrjet drejt operatorëve celularë në masën 8-18 lekë/minutë.

Sipas të dhënave të INSTAT-it tarifat e shërbimeve celulare me parapagim janë reduktuar në masën 14.9 përqind në muajin tetor krahasuar me muajin shtator të vitit 2006.

ERT-ja është duke përgatitur metodologjinë e rregullimit të tarifave të dy operatorëve celularë të shpallur OFNT në tregjet përkatëse të referuara më sipër.

Nga ana tjetër, Autoriteti i Konkurrencës në vitin 2005 ka filluar procesin e hetimit për mundësinë e abuzimit me pozitën dominuese të dy operatorëve të telefonisë celulare. Procesi është ende nën hetim nga Autoriteti, i cili është duke bërë vlerësimin e tregut. Për këtë, Autoriteti i Konkurrencës është duke shqyrtuar informacionet për nivelin e çmimeve, ndryshimet në çmim, në kohë, për koston, efijencën, novacionin, prodhimin, fitimin etj. Gjithashtu, ai ka vlerësuar shumë të dobishme dhe informacionet lidhur me veçoritë strukturore që përfshijnë pjesët e tregut, përqendrimin, fuqinë blerëse, sjelljen e lojtarëve në treg, pengesat në hyrje, etj.

IV.2.2. Sektori energjetik

Tregu i energjisë elektrike karakterizohet nga dominanca në pjesën më të madhe apo në të gjitha nivelet e tij. Një ndërmarrje vertikalisht e integruar (KESH) kryen të gjitha funksionet në transmetim dhe shpërndarje, duke rregulluar marrëdhëniet me klientët nëpërmjet kontratave të rregulluara dypalëshe dhe, pjesërisht, këto funksione në prodhim (gjenerim). Sot, në këtë treg të përqendruar, ushtrojnë veprimtarinë e tyre në gjenerim edhe 10 operatorë të tjerë privatë, nga të cilët 6 kanë kontrata koncensionare. Të gjithë këta janë licencuar nga ERE për të prodhuar energji elektrike në burimet hidroenergjetike me fuqi të vogël nga 70 KW në 12 MW⁽⁷⁾.

Së fundi është krijuar Operatori i Trasmimit, që vepron në mënyrë të pavarur nga korporata.

Tregu i sotëm i energjisë elektrike, që i përket modelit klasik të monopolit, paraqet disa përparësi, si: thjeshtësia në menaxhim, kosto të ulët të transaksioneve, pranimin me lehtësi të nismave sociale të qeverisë etj.

Ndërsa problemet dhe ineficencat që shoqërojnë këtë model dhe që shfaqen gjerësisht në këtë treg, përfshijnë: (1) çmimet e pabazuara në kosto, që shkaktojnë shtrembërime të mëdha ekonomike; (2) cilësia e dobët e shërbimit; (3) prodhimtaria e ulët; (4) mbizotërimi i politikave afatshkurtra ndaj faktorëve ekonomikë afatgjatë dhe (5) vështirësia për të financuar investime të reja.

Mangësitë e mësipërme, që çojnë në frenim të konkurrencës, si dhe në mundësi të kufizuara zgjedhjeje për konsumatorët, shtojnë detyrën e ngutshme për reformim të këtij tregu dhe kalimin e tij drejt një modeli më ekonomik, që drejtohet nga rregulla të qarta, transparente dhe jo diskriminuese, ku pjesëmarrësit e tij privatë janë pronarë dhe operojnë në disa ose në të gjitha paisjet gjeneruese, transmetuese dhe shpërndarëse të energjisë elektrike në vend.

⁷ Sistemi energjetik plotëson vetëm 70-80% të kërkesës së përgjithshme gjatë periudhës pik të dimrit, duke shkakuar ndërprerje të energjisë elektrike te konsumatorët. Kjo gjendje do të vazhdojë edhe në të ardhmen, derisa të ndërtohen centrale të reja gjeneruese. (Marrë nga Plani Strategjik i Masave për Reformën e Sektorit Elektro-Energjetik të Shqipërisë.

Përvoja e vendeve të tjera ka treguar se mungesa e rregullave të qarta, transparente dhe jodiskriminuese lehtëson abuzimin e operatorëve monopolistë në sektorin e energjisë. Kjo do të thotë se duhet të vendoset një ekuilibër i drejtë si ndërmjet mekanizmave të tregut dhe ndërhyrjeve të qeverisë, ashtu edhe ndërmjet aspekteve teknike e teknologjike, menaxhimit të energjisë dhe rëndësisë që duhet t'i kushtohet anës shoqërore⁸.

IV.2.3. Sektori financiar

Tregu financiar, në veçanti ai bankar, mbetet dhe sektori më i zhvilluar i ekonomisë shqiptare, si në këndvështrimin e liberalizimit të shërbimeve financiare, ashtu dhe cilësisë së shërbimit për klientët.

Rasti më i diskutuar në trajtimin e konkurrencës ka qenë privatizimi i Bankës së Kursimeve, e cila gëzonte një pozitë dominuese në tregun bankar. Banka e Kursimeve⁹ duhej të ndahej në njësi të veçanta, të pavarura, por kjo do të bllokonte procesin e privatizimit, sepse asnjë investitor strategjik nuk do kishte interes në blerjen e saj. Duke qenë para këtij fakti, u kërkua që Banka e Kursimeve të përjashtohet nga zbatimi i ligjit për konkurrencën. Kjo u kundërshtua nga ish-Drejtorja e Konkurrencës, duke qenë se kjo gjë do të krijonte precedentë edhe për kompani apo sektorë të tjerë të ekonomisë. Sipas propozimit të bërë nga ajo Drejtori, Banka e Kursimeve përjashtohet nga ndërhyrja e ashpër e dispozitave për ndarjen të ligjit të konkurrencës, por mbetet subjekt i të gjitha dispozitave të tjera, si marrëveshjet horizontale dhe vertikale, bashkimet, abuzimi i pozitës dominuese etj¹⁰.

Për shkak të ndryshimeve strukturore që kanë ndodhur në tregun financiar, sidomos gjatë dy viteve të fundit, Autoriteti i Konkurrencës, në bashkëpunim edhe me rregullatorët përkatës, si Bankën e Shqipërisë dhe Autoritetin e Mbikqyrjes Financiare, po monitoron dhe analizon kushtet e tregut për zhvillimin e konkurrencës së lirë dhe efektive ndaj këtyre dukurive:

a) përqendrimin në bankat e nivelit të dytë, për të shmangur krijimin ose forcimin e një pozite dominuese;

b) praktikave të bashkërenduara ose kufizimeve të konkurrencës si rrjedhim i marrëveshjeve horizontale dhe vertikale ndërmjet vetë ofruesve dhe këtyre të fundit me shpërndarësit, për disa shërbime të detyrueshme motorike në tregun e sigurimeve,

Nisur nga kjo, Autoriteti i Konkurrencës do të jetë i kujdesshëm në:

1) hetimin e abuzimit të mundshëm me pozitën dominuese (për bankat e nivelit të dytë);

2) ndalimin e përqendrimeve që shfaqin shenja të krijimit ose të forcimit të pozitës dominuese, si dhe të marrëveshjeve që kufizojnë konkurrencën në tregun e sigurimeve.

⁸ Autoriteti i Konkurrencës në bashkëpunim me Ministrinë e Ekonomisë dhe Entin Rregullator të Energjisë Elektrike, ka hartuar planin e veprimeve për reformimin e sektorit energjetik dhe hapjen e tregut për konkurrencë, mbështetur në praktikat më të mira evropiane dhe kalimin e tij drejt një modeli më ekonomik, që drejtohet nga rregulla të qarta, transparente dhe jodiskriminuese, ku pjesëmarrësit e tij privatë janë pronarë dhe operojnë në disa ose të gjitha paisjet gjeneruese, transmetuese dhe shpërndarëse të energjisë elektrike në vend.

⁹ Detyrimi sipas neneve 5-8 të ligjit nr. 8044, datë 07/12/1995 "Për Konkurrencën".

¹⁰ Sipas ligjit nr. 8900, datë 23.5.2002 "Për një shtesë në ligjin nr.8563, datë 22.12.1999 "Për përcaktimin e formës dhe formulës së privatizimit të Bankës së Kursimeve sha", ndryshuar me ligjin nr. 8806, datë 17.5.2001, Banka e Kursimeve deri në vitin 31.12.2010, nuk do t'u nënshtrohet detyrimeve të neneve 5, 6, 7 dhe 8 të Ligjit nr. 8044, datë 7.12.1995 "Për konkurrencën". Njëpërmjet këtij amendimi, është bërë përjashtimi i Bankës së Kursimeve vetëm nga dispozitatat që kishin të bënin me ndarjen, duke e lënë Bankën e Kursimeve subjekt të të gjitha dispozitave të tjera të ligjit të konkurrencës, sidomos atyre të abuzimit me pozitën dominuese.

Mbikëqyrja e tregut financiar ka për qëllim, ndër të tjera, sigurimin e qendrueshmërisë së sistemit financiar, krijimin e një tregu financiar eficient, mbarëvajtjen e shoqërive financiare dhe të bankave, si dhe mbrojtjen e depozituesve. Kompetencat e autoriteteve mbikëqyrëse (e Bankës së Shqipërisë ose e Autoritetit Mbikëqyrës Financiar) përkohë me këtë mision: ato kanë si detyrë kryesore liçensimin e subjekteve dhe mbikëqyrjen e veprimtarisë financiare të tyre.

Ky mision, megjithëse nuk bie ndesh me atë të Autoritetit të Konkurrencës, është i ndryshëm nga misioni i këtij të fundit. Detyra e Autoritetit të Konkurrencës është mbrojtja e konkurrencës në tregun financiar me anë të ndalimit të marrëveshjeve që kufizojnë konkurrencën ndërmjet subjekteve të liçensuara, ndalimit të abuzimit të pozitës dominuese dhe kontrollit paraprak të përqendrimeve.

Për këtë, Autoriteti i Konkurrencës vepron në mënyrë të pavarur, pra vendimet duhet të merren pavarësisht nga liçensimi ose autorizimi i dhënë nga autoritetet mbikëqyrëse të tregut financiar. Kjo do të thotë që marrja e një autorizimi për bashkimin e dy shoqërive financiare ose bankave nga këto autoritete nuk është i mjaftueshëm. Nëse plotësohen kushtet e nenit 12 të ligjit për mbrojtjen e konkurrencës, Autoriteti i Konkurrencës duhet të analizojë nëse ky transaksion rrezikon të krijojë ose forcojë një pozitë dominuese në treg. Kjo analizë është krejt e ndryshme nga shqyrtimi i kryer nga autoritetet e mbikëqyrjes së tregut financiar.

IV.3. Të drejtat e pronësisë intelektuale dhe konkurrenca

Të drejtat e pronësisë intelektuale duhen kuptuar gjerësisht dhe përfshijnë patentat, markat, të drejtën e autorit, disenjot industriale etj. Të drejtat e pronësisë intelektuale i njohin titullarit një të drejtë ekskluzive mbi objektin e mbrojtur, që shprehet si e drejtë ekskluzive mbi përdorimin, shfrytëzimin dhe tregtimin e prodhimeve që bazohen në të. Ekskluziviteti i njohur nga ligji ka për qëllim nxitjen e krijimtarisë dhe mbrojtjen e investimeve të ndërmarrja. Ky objektiv përputhet plotësisht me objektivin e ndjekur nga politika e konkurrencës, e cila ka për qëllim të krijojë kushtet për rritjen e efijencës dinamike (efijencës inovative ose dinamike).

Titullarët e të drejtave intelektuale mund të gëzojnë një pozitë të fuqishme në treg, deri në pozitë dominuese. Si dhe në rastin e pronësisë fizike, ligji për mbrojtjen e konkurrencës ndalon abuzimin me pozitën dominuese. Kjo dotë thotë që ligji për mbrojtjen e konkurrencës nuk i trajton më me rreptësi titullarët e të drejtave intelektuale, por nga ana tjetër nuk i përjashton ata nga fusha e zbatimit të ligjit. Duke pasur objektiva të njëjta (rritja e efijencës dinamike dhe asaj ekonomike në përgjithësi), peshimi i pasojave pozitive të sapopërmendura me pasojat negative që mund të rrjedhin nga krijimi apo zotërimi i një pozite të fuqishme në treg, do të kryhet rast pas rasti.

V. AVOKATIA E KONKURENCËS DHE BASHKËPUNIMI ME ENTET RREGULLATORE

V.1. Avokatia e konkurrencës dhe mjetet në dispozicion të Autoritetit të Konkurrencës

Politika Kombëtare e Konkurrencës mund të realizojë synimet e saj nëpërmjet dy rrugëve kryesore. Rruga e parë lidhet me veprimtarinë bazë të Autoritetit të Konkurrencës, veçanërisht me vendimmarrjen për zbatimin e ligjit. Rruga e dytë, që ka të bëjë me avokatinë dhe rritjen e kulturës së konkurrencës, lidhet me sfera të tëra të veprimtarisë së Autoritetit, të cilat kërkojnë bashkëpunim me organe e institucione të tjera.

Sipas përkufizimit të Rrjetit Ndërkombëtar të Konkurrencës¹¹, avokatia e konkurrencës u referohet atyre veprimtarive të ndërmarra nga Autoriteti i Konkurrencës për promovimin e një mjedisi konkurrues për veprimtarinë ekonomike të ndërmarrjeve, me anë të mekanizmave jodetyruese, që realizohen, kryesisht, nëpërmjet marrëdhënieve me agjensitë publike dhe nëpërmjet ndërgjegjësimit të publikut për përfitimet nga konkurrenca.

Duke u nisur nga ky përkufizim, avokatia e konkurrencës bëhet mjaft e rëndësishme për vendet në tranzicion, ku për vite me radhë është vënë theksi mbi objektiva të tjera publike, të cilat pengojnë funksionimin e lirë të tregut dhe e bëjnë më të vështirë mbrojtjen e konkurrencës. Duhet theksuar që konkurrenca është një nga kushtet themelore për rritjen e prodhimtarisë dhe rritjen ekonomike të një vendi: “Politikat që krijojnë qendrueshmëri makroekonomike dhe konkurrencë të fortë e të drejtë, janë kushtet më të rëndësishme për një rritje ekonomike të shpejtë”¹².

Politikat ekonomike publike në Shqipëri kanë luajtur një rol të rëndësishëm për qendrueshmërinë makroekonomike të vendit. Në gjendjen e tanishme, është urgjente të ndiqen politika ekonomike që rritin konkurrueshmërinë dhe prodhimtarinë e ndërmarrjeve, për rritjen ekonomike dhe, si pasojë, për rritjen e mirëqenies së shoqërisë. Ky aspekt, i lënë deri diku pas dore nga autoritetet publike shqiptare, duhet të vihet në qendër të ndërhyrjes së shtetit në ekonomi.

Për të pasur një realizim efikas të avokatisë, Autoriteti i Konkurrencës ka një mandat nga ligji “Për mbrojtjen e konkurrencës”, i cili i jep institucionit një sërë detyrimesh dhe të drejtash në këtë drejtim. Më konkretisht, Autoriteti ka për kompetencë:

- a) vlerësimin e nivelit të kufizimit të konkurrencës nga aktet normative në fuqi sipas nenit 82, pika 1;
- b) vlerësimin e çështjeve që lidhen me konkurrencën dhe me legjislacionin në këtë fushë, sipas kërkesës së komisioneve parlamentare;
- c) vlerësimin dhe rekomandimin e ndryshimeve të akteve juridike që lidhen me zbatimin e konkurrencës nga organet e administratës qendrore dhe vendore, si dhe për institucionet e tjera publike, shoqëritë tregtare, organizatat e konsumatorëve, dhomat e tregtisë dhe të industrisë, grupet e interesit etj. (neni 69; neni 24, germa f).
- d) Neni 70 parashikon rolin e Autoritetit lidhur me rregullimin dhe reformën rregullatore. Sipas këtij neni, (i) Autoriteti, për zbatimin e këtij ligji në sektorët e rregulluar, bashkëpunon me entet dhe institucionet e tjera rregullatore; (ii) barrierat rregulluese të

¹¹ Sipas Rrjetit Ndërkombëtar të Konkurrencës, Kongresi i vitit 2002.

¹² Sipas Rrjetit Ndërkombëtar të Konkurrencës.

konkurrencës, të përfshira në rregullimin ekonomik e administrativ, për arsye të interesit të përgjithshëm, vlerësohen nga Autoriteti duke bërë rekomandimet përkatëse. Në realizimin e këtij funksioni, Autoriteti i Konkurrencës duhet të luajë një rol të rëndësishëm në përzgjedhjen e kujdesshme të përparësive që kanë të bëjnë, në radhë të parë, me plotësimin e hapësirave për zbatimin efektiv të ligjit, por edhe me sektorët e ekonomisë, të cilët krijojnë probleme ku preket konkurrenca. Këto synime mund të zgjidhen me bashkëpunimin e enteve rregullatorë dhe të institucioneve të tjera.

Administrimi i avokatisë së konkurrencës nuk është detyrë e thjeshtë. Shpesh ai krijon kundërveprime nga aktorët e ndryshëm të tregut, përfshirë këtu bizneset dhe shoqatat e tyre, apo institucione të ndryshme publike e private, si dhe grupe të ndryshme të interesit.

V.2. Vlerësimi i projektakteve ligjore dhe nënligjore

Për rritjen e efikasitetit të avokatisë dhe politikës së konkurrencës, në nenet 69 dhe 70 të ligjit “Për mbrojtjen e konkurrencës” përcaktohet se Autoriteti i Konkurrencës duhet të vlerësojë shkallën e kufizimit ose të pengimit të konkurrencës, që rrjedh nga çdo projektakt normativ. Autoriteti i Konkurrencës do të vlerësojë, në veçanti, ato projektakte që parashikojnë kufizimet sasiore për hyrjen në treg dhe për tregtinë; që vendosin të drejta ekskluzive ose të drejta të veçanta në zona të caktuara: për ndërmarrje ose prodhime të përcaktuara; që parashikojnë të njëjtat praktika për çmimet ose kushtet e shitjes, ose që mund të rritin barrierat në hyrje, përfshirë këtu edhe rregullimin ekonomik e administrativ.

V.2.1. Kufizimet sasiore

Tregu funksionon në mënyrë eficiente kur ofruesit mund të zgjerojnë kapacitetin e prodhimit dhe ofrues të tjerë të kenë mundësi të hyjnë në treg. Në këto kushte, konkurrenca bën të mundur uljen e çmimeve dhe rritjen e cilësisë. Konsumatorët do të kenë mundësi të zgjedhin ndërmjet prodhimeve të ndryshme dhe të ushtrojnë tryzni ndaj çmimeve. Në tregjet ku legjislacioni parashikon kufizime sasiore për hyrjen në treg dhe tregtimin, konkurrenca nuk mund të jetë efektive, gjë që çon në uljen e prodhimit, në çmime të larta dhe në uljen e cilësisë. Kufizimet sasiore për hyrjen në treg përfshijnë çdo lloj rregulli që kufizon numrin e ofruesve të prodhimeve ose të shërbimeve në treg. Kufizimi mund të ushtrohet në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë.

Rregulla që shtojnë koston dhe parashikojnë kushte të panevojshme për kryerjen e një veprimtarie ekonomike, shtojnë barrierat në hyrje, duke kufizuar kështu konkurrencën potenciale. Kushtet që duhet të përmbushin personat fizikë ose juridikë për ushtrimin e një veprimtarie ekonomike duhet t'i përkojnë një interesi publik, për shembull mbrojtjes së shëndetit apo rendit publik, mbrojtjes së konsumatorëve ose të kreditorëve. Nëse kushtet e vëna nuk janë parashikuar për të mbrojtur publikun në përgjithësi, kufizimi i hyrjes në treg dhe kufizimi i njëkohshëm i konkurrencës nuk justifikohet.

Gjithashtu, masat e marra duhet të jenë në përpjesëtim të drejtë me interesin që parashikohet të mbrohet. Vendosja e barrierave në hyrje, që nuk mund të justifikohen me mbrojtjen e interesit publik, kufizon në mënyrë të pajustificueshme konkurrencën. Autoriteti i Konkurrencës do të vlerësojë projektaktet ligjore ose nënligjore që rritin koston e hyrjes në treg dhe fillimin e një veprimtarie ekonomike në çdo sektor të ekonomisë shqiptare.

Autoriteti i Konkurrencës do të vlerësojë, gjithashtu, gjendjen e konkurrencës në tregun e ofrimit të shërbimeve nga profesionet e lira. Këtu pëfshihen shërbimet e avokatisë, të ekspertizës kontabël, inxhinierët ose arkitektët. Kushtet e hyrjes në treg, për shembull për marrjen e liçensave, nuk duhet të kenë si qëllim kufizimin e numrit të ofruesve.

Kufizimet sasiore të tregtimit pengojnë ofruesit ekzistues të rritin sasinë në treg. Por ulja e ofertës sjell rritjen e çmimeve. Kufizime të tilla duhet të shmangen që në fazën e përgatitjes së projektakteve ligjore dhe nënligjore.

V.2.2. Të drejtat ekskluzive

Vendosja e të drejtave ekskluzive ose e të drejtave të veçanta në zona të caktuara kufizon ndjeshëm konkurrencën. Dhënia e të drejtave ekskluzive një ose disa operatorëve, kufizon mundësinë e operatorëve të tjerë të ofrojnë prodhime në një treg të caktuar. Kufizimi i konkurrencës rrjedh në radhë të parë nga ulja e sasisë së ofruar në treg dhe rritja e çmimit. Gjithashtu, numri i reduktuar i ofruesve në treg sjell uljen e cilësisë. Vendosja e së drejtës ekskluzive për ofrimin e një prodhimi një ndërmarrjeje të vetme krijon në treg një monopol ligjor. Një pozitë e tillë monopolistike i jep mundësi ndërmarrjes të vendosë çmime të larta.

Nuk duhet harruar se dhënia e të drejtave ekskluzive ose të veçanta kufizon ndjeshëm lirinë ekonomike dhe, njëkohësisht, bie ndesh me parimin e ekonomisë së tregut të sanksionuar në nenin 11 të Kushtetutës së Shqipërisë. Kufizime të tilla mund të vendosen vetëm për arsye të ligjshme publike. Për më tepër, këto kufizime duhet të jenë në përpjesëtim me objektivin e mbrojtjes së interesit publik.

Një nga arsyet kryesore të dhënies së të drejtave ekskluzive është sigurimi për qytetarët i shërbimeve publike, për shembull i shërbimit postar, shërbimit të telekomunikacioneve, i sigurimit dhe shpërndarjes së energjisë elektrike dhe ujit etj. Qëllimi kryesor i shërbimit publik (ose ndryshe shërbimit universal) është të sigurojë për të gjithë qytetarët mundësinë e një shërbimi cilësor me një çmim të arsyeshëm. Sipas këtyre parimeve, shërbimet duhet të ofrohen në mënyrë të vazhdueshme dhe me të njëjtin çmim si në zonat urbane ashtu dhe në zonat e largëta, të cilat mund të mos jenë fitimprurëse. Një nga mënyrat e kompensimit të humbjeve dhe fitimeve në zona të ndryshme dhe për shtresa të ndryshme të popullsisë, për ofrimin e shërbimeve me të njëjtin çmim, është dhe dhënia e së drejtës ekskluzive një ndërmarrjeje shtetërore ose private për ofrimin e shërbimeve të interesit publik.

Autoriteti i Konkurrencës e njeh rëndësinë e sigurimit të shërbimit publik për gjithë qytetarët e Republikës së Shqipërisë si një nga detyrat kryesore të shtetit. Autoriteti merr parasysh që dhënia e të drejtave ekskluzive justifikohet vetëm për ofrimin e një shërbimi publik të përkufizuar saktë në ligj dhe kur mënyrat e tjera të financimit nuk janë të mundshme ose të zbatueshme. Së pari, të drejtat ekskluzive, me përjashtime të rralla, mund të justifikohen vetëm për shërbime nga të cilat përfiton e gjithë popullsia dhe që konsiderohen si shërbime bazë. Të drejtat e veçanta dhe ekskluzive nuk justifikohen në rastin e shërbimeve dhe tregjeve që nuk konsiderohen si shërbime publike ose universale. Së dyti, meqë dhënia e të drejtave ekskluzive kufizon ndjeshëm konkurrencën, duke pasur kështu si pasojë uljen e cilësisë së shërbimeve dhe të sasisë dhe llojeve të ofruara në treg, ky mjet financimi duhet të mënjanohet, nëse janë të mundshme mënyra të tjera financimi. Një nga mënyrat e financimit është dhe krijimi

i një fondi të përbashkët, i ushqyer nga ndërmarrjet që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në të njëjtin treg ose tregje të të njëjtit sektor ekonomik. Një mënyrë tjetër është dhe financimi nëpërmjet ndihmës shtetërore, kur kjo nuk e kalon koston neto të ofrimit të shërbimit publik. Këto dy mënyra kanë më pak efekte kufizuese për konkurrencën.

Një nga rastet e tjera kur dhënia e të drejtave ekskluzive mund të quhet e justifikuar, është dhe nevoja për investime paraprake të rëndësishme dhe të parikthyeshme. Kufizime të tilla të konkurrencës mund të jenë të nevojshme për hyrjen në treg të operatorëve të rinj, sidomos në tregje ku ende nuk operohet në Shqipëri. Investimet e mëdha bëjnë të mundur ofrimin e shërbimeve që nuk ofroheshin më parë, duke rritur kështu sasinë në treg. Në raste të tilla, të drejtat e veçanta ose ekskluzive mund të justifikohen nëse janë në përpjestim me nevojën për mbrojtjen paraprake të investimeve: së pari, shtrirja e ekskluzivitetit duhet të jetë në përpjesëtim me rëndësinë e investimeve; së dyti, kohëzgjatja e ekskluzivitetit duhet të jetë në përpjesëtim me nevojën për mbrojtjen e investimeve. Shtrirja kohore e një të drejte ekskluzive nuk duhet të kalojë atë që është e nevojshme për sigurimin e një kthimi normal të investimit, i cili mbulon riskun e lidhur me hapjen e një veprimtarie ekonomike në Shqipëri.

Jashtë shërbimit publik dhe nevojave për investime të papërballueshme, dhënia e të drejtave ekskluzive i kundërvihet konkurrencës së lirë dhe efektive si dhe funksionimit të ekonomisë së tregut.

V.2.3. Vendosja e çmimeve

Caktimi i çmimeve dhe i kushteve të tjera të shitjes bie ndesh me parimin e ekonomisë së tregut, ku çmimi është rrrjedhim i përputhjes së nevojave të konsumatorëve (kërkesa) me ofertën. Autoriteti i Konkurrencës do të vlerësojë të gjitha projektaktet ligjore dhe nënligjore që caktojnë ose ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë në kostot e prodhimit, çmimet dhe kushtet e tjera të tregtimit.

Vendosja, në mënyrë të drejtpëdrejtë ose të tërthortë, e çmimit shton pengesat në hyrje për konkurrentët potencialë. Gjithashtu, vendosja e çmimit mund të pengojë rinovimin dhe të ulë cilësinë. Së fundi, vendosja e çmimit mund të shërbejë si tregues për marrëveshje midis ndërmarrjeve që veprojnë në një treg, që vë në dijeni për këtë edhe ndërmarrjet e tjera që veprojnë në atë treg.

Vendosja e çmimit mund të justifikohet nëse ka për qëllim caktimin e një çmimi tavan, sidomos në sektorët e rregulluar që kanë si bazë infrastruktura që janë monopol natyral dhe që shfrytëzohen nga ndërmarrje që zotërojnë të drejtat ekskluzive. Edhe në këta sektorë, Autoriteti i Konkurrencës do të vlerësojë pasojat për konkurrencën në treg.

V.3. Vlerësimi i akteve ligjore dhe nënligjore në fuqi

Në bazë të nenit 82 të ligjit për mbrojtjen e konkurrencës, Autoriteti i Konkurrencës vlerëson shkallën e kufizimit ose të pengimit të konkurrencës, të akteve normative në fuqi. Autoriteti i Konkurrencës do të përqendrohet, në mënyrë të veçantë, në vlerësimin e shkallës së kufizimit të akteve normative, që parashikojnë kufizimet sasiore për hyrjen në treg dhe tregtimin; që vendosin të drejta ekskluzive ose të drejta të veçanta në zona të caktuara, për ndërmarrje ose për produkte të caktuara;

që parashikojnë të njëjtat praktika mbi çmimet ose kushtet e shitjes (neni 69 i ligjit për mbrojtjen e konkurrencës). Vëmendja e Autoritetit të Konkurrencës do të përqendrohet te sektorët ekonomikë të rregulluar ose gjysmë të rregulluar, duke filluar nga ata ku shteti ndërhyr në mënyrë më aktive. Analiza do të tregojë dështimet e tregut (market failure) që vështirësojnë një funksionim të mirë të tij.

Për të vlerësuar shkallën e kufizimit ose të pengimit të konkurrencës nga aktet normative në fuqi, nevojitet një analizë e plotë të akteve normative dhe e kushteve të tregut. Vetëm një analizë e plotë bën të mundur vlerësimin e pasojave të akteve normative mbi konkurrencën. Në radhë të parë, analiza duhet të vlerësojë shkallën e konkurrencës në treg dhe të bëjë pyetjen a ka konkurrencë të mjaftueshme në treg. Për këtë, numri i konkurrentëve që operojnë në një treg përkatës përbën një element të rëndësishëm. Gjithashtu, përqendrimi i tregut përbën një element domethënës për konkurrencës. Tregjet ku veprojnë një numër i vogël ndërmarrjesh janë më të përqendruara, që mund të tregojë një shkallë të ulët konkurrence. Përqendrimi i lartë i tregut mund të shkaktohet nga pengesat e larta në hyrje. Ekonomitë e shkallës vijnë si rrjedhojë e kostos fikse të lartë, që përcaktohet normalisht nga teknologjia e përdorur.

Në radhë të dytë, analiza duhet të vlerësojë pengesat në hyrje, në veçanti pengesat e vëna nga aktet normative, ose, siç quhen ndryshe, pengesat ligjore. Disa shembuj të pengesave ligjore janë liçensat dhe vendosja e kushteve të tjera për fillimin e një veprimtarie ekonomike. Analiza e këtyre pengesave duhet të nxjerrë në pah rolin që luajnë ato, sidomos domosdoshmërinë e tyre. Masat e marra nga aktet normative duhet të parashikojnë vetëm kushte të domosdoshme që kanë lidhje me hyrjen në treg dhe që janë në përpjesëtim të drejtë me arsyet që justifikojnë këto pengesa. Së fundi, vlerësimi i akteve normative në fuqi do të përqendrohet në ato akte që kufizojnë sasinë e ofruar, caktojnë çmimet ose vendosin të drejta ekskluzive. Analiza, në këtë rast, do jetë e ngjashme me atë që do të kryhet ndaj projektakteve ligjore dhe nënligjore (shih më sipër)¹³.

V.4. Efektiviteti i avokatisë së konkurrencës

Për të rritur efektivitetin e vlerësimeve dhe rekomandimeve, si dhe rolin e Autoritetit në procesin ligjvënës, del e nevojshme të përmirësohet e forcohet konsultimi paraprak i Autoritetit. Dy nga kriteret më të rëndësishme për të përmirësuar konsultimin e Autoritetit janë: konsultimi paraprak në kohë dhe marrja parasysht e rekomandimeve të Autoritetit të Konkurrencës. Konsultimi në kohën e duhur nënkupton njoftimin e projektakteve normative pranë Autoritetit të Konkurrencës dhe parashikimin e kohës së nevojshme që Autoriteti të kryejë vlerësimin e këtyre akteve.

Konsultimit të institucioneve që nuk kanë marrë pjesë në hartimin e projektakteve, përgjithësisht, i lihet një kohë shumë e kufizuar, që është krejtësisht e pamjaftueshme për një vlerësim të thelluar të projektakteve normative. Kjo kohë është e pamjaftueshme, sidomos, për vlerësimin e pasojave kufizuese të konkurrencës, së projektakteve në fuqi. Autoriteti i Konkurrencës e sheh të pamundur të kryejë detyrën e tij në kushtet dhe kuadrin e sotëm të procesit legjislativ, që bën të nevojshme rritjen e transparencës dhe ndryshimin e praktikës ekzistuese të konsultimit legjislativ. Duhet theksuar që rritja e transparencës së procesit legjislativ ndihmon në rritjen e cilësisë dhe të legjitimitetit të akteve normative të votuara.

¹³ Shih V.3

V.5. Bashkëpunimi me entet rregullatore

Ligji “Për mbrojtjen e konkurrencës” kërkon bashkëpunimin e Autoritetit të Konkurrencës me institucionet e administratës qendrore dhe vendore. Në këtë kuadër, del i domosdoshëm forcimi i bashkëpunimit të Autoritetit të Konkurrencës me këto ente rregullatore.

Për të rritur zbatueshmërinë e ligjit, Autoriteti i Konkurrencës po bashkëpunon me entet rregullatore. Përcaktimi dhe njohja e ndërsjellë e këtyre përgjegjësive shmanq mbivendosjen e akteve juridike të dala nga këto institucione dhe mënjanon ndërhyrjet në kompetencat ligjore të njëri-tjetrit.

Mënyrat e veçanta të bashkëpunimit janë përcaktuar në memorandumet e bashkëpunimit midis Autoritetit të Konkurrencës dhe enteve rregullatore. Autoriteti i Konkurrencës kur konstaton kufizime dhe shtrembërime të konkurrencës në treg, si rrjedhojë e një barriere administrative, por nuk mundet të ndërhyjë me vendim të drejtpërdrejtë, që do të prekte autonominë e institucioneve, mund t'i drejtojë entit rregullator ose institucionit të ngjashëm dhe me funksion të barabartë me të, rekomandime për masat që duhet të marrë, që instrumentet e përdorura të jenë në përputhje me objektivin e përcaktuar.

V.6. Krijimi i kulturës së konkurrencës

Një ndër rrugët e rëndësishme për mbrojtjen e konkurrencës së lirë dhe efektive në treg, vlerësohet krijimi i një kulture konkurrence në mjedisin shqiptar.

Pavarësisht krijimit të Autoritetit të Konkurrencës dhe përjasjes me legjislacionin evropian të konkurrencës, në Shqipëri ende mungon një kulturë konkurrence në të gjitha nivelet e ekonomisë, duke përfshirë hartimin e politikave publike, komunitetin e biznesit dhe publikun e gjerë.

Mungesa e kulturës të konkurrencës mbetet ende një problem që prek aftësinë e autoriteteve përkatëse për zbatimin e ligjit të konkurrencës dhe avokatisë të saj në reformat rregullatore ose në reformat ekonomike në përgjithësi, për t'u bazuar në parimet e konkurrencës. Për rrjedhojë, rritja e vetëdijes së **aktorëve** (politikbërësve, komunitetin të biznesit, publikut) me çështjet e politikës së konkurrencës është një ndër detyrat më të mprehta të Autoritetit.

Hartimi, miratimi dhe publikimi i dokumentit “Politika kombëtare e konkurrencës” është një instrument bazë për realizimin e këtij synimi dhe ka, midis të tjerash, si qëllim të ndihmojë komunitetin e biznesit dhe konsumatorët të kuptojnë rregullat e funksionimit të legjislacionit të konkurrencës dhe mënyrën e funksionimit të tyre. Nëse sipërmarrjet dhe konsumatorët do të kenë njohuri më të mira për rregullat e lojës të tregut, atëherë ato do të mundohen të shmangin dhe/ose të denoncojnë praktikant antikonkurrese pranë Autoritetit të Konkurrencës.

Një drejtim i rëndësishëm për realizimin e këtij funksioni është vetë rritja e kulturës së konkurrencës dhe e kapaciteteve të stafit të Autoritetit, për të zbatuar ligjin dhe për të interpretuar vendimet sipas përvojës dhe standardeve ndërkombëtare. Një element i nevojshëm për realizimin e këtij funksioni është përkthimi dhe publikimi i fjalorit të termave kryesorë të përdorur në politikën evropiane të konkurrencës, si dhe hartimi

i një komentari për kuptimin dhe zbatimin e ligjit. Por thelbin për realizmin e këtij funksioni e përbëjnë komunikimi me institucionet e tjera, me komunitetin e biznesit dhe publikun lidhur me veprimtarinë e Autoritetit në tërësi dhe vendimmarrjen për zbatimin e ligjit në veçanti.

Rol të pazëvendësueshëm luan detyrimi ligjor i raportimit të përvitshëm në Kuvend, si dhe botimi e publikimi i Raportit e Buletinit Zyrtar të Autoritetit. Autoriteti duhet të organizojë sondazhe të herëpashershme me komunitetin e biznesit dhe publikun për kuptimin dhe problematiken e zbatimit të konkurrencës në tërësi dhe të ligjit për mbrojtjen e konkurrencës në veçanti, me synim ndërtimin e një dialogu efektiv me komunitetin e biznesit dhe publikun.

Media duhet të jetë partner i rëndësishëm në përçimin e saktë të politikës së konkurrencës te aktorët e tregut. Nëpërmjet kanaleve të komunikimit të drejtëpëdrejtë dhe nëpërmjet medias, Autoriteti i Konkurrencës do të mundohet të përçojë mesazhet te komuniteti nëpërmjet instrumenteve të njohura të marrëdhënieve me publikun, si:

- një faqe interneti për komunikim të brendshëm dhe me jashtë,
- organizmi i konferencave, seminareve, workshopeve,
- konferenca për shtyp,
- intervistat,
- shkrimet dhe emisionet,
- publikimet,
- trajnimi gazetarëve,
- leksionet dhe bashkëpunimi me arsimin etj.,

që janë hapat e parë më se të nevojshëm për realizmin e këtij funksioni.

VI. INTEGRIMI EVROPIAN DHE BASHKËPUNIMI NDËRKOMBËTAR

VI.1. Përafrimi i legjislacionit të konkurrencës me atë të BE-së

Mbrojtjen e konkurrencës së lirë dhe efektive, si detyrë të vazhdueshme dhe parësore të ngarkuar nga ligji “Për mbrojtjen e konkurrencës”, Autoriteti i Konkurrencës e ka parë gjithmonë të lidhur ngushtë me përafrimin e akteve ligjore dhe nënligjore të legjislacionit vendas, me aktet juridike të BE-së. Rregulloret e përcaktuara në nenin 84 të ligjit të mësipërm e në zbatim të tij, për plotësimin e së drejtës vendase të konkurrencës, janë hartuar në përputhshmëri të plotë me aktet juridike përkatëse të BE-së. Njëkohësisht çdo akt juridik vendas që hartohet për nevojat e kësaj të drejte, i referohet gjithmonë analogut të tij në BE.

Në këto përshtatje legjislative është kërkuar gjithmonë asistencë teknike e organizmave dhe projekteve të BE-së ose të vendeve anëtare të saj, që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në këtë drejtim në vendin tonë, ose që janë ngarkuar për një asistencë të tillë nga ana e strukturave të BE-së. Vlen të përmendet asistencë e projekteve CARDS dhe GTZ. Si hap i parë në këtë drejtim është paraparë përcaktimi i procedurës që do të ndiqej për përafrimin e legjislacionit aktual dhe për këtë është ndërtuar metodologjia e përafrimit të legjislacionit. Kjo metodologji do t'i shërbejë përafrimit të këtij legjislacioni me atë të BE-së, ku përcaktohen dhe hapat e njëpasnjëshëm nëpër të cilët do të kalojë një rekomandim për ndryshim i një akti juridik.

Metodologjia përbëhet nga aktet ligjore dhe ato nënligjore në zbatim të tyre, të cilat mendohet se mund të sjellin barriera kufizuese për konkurrencën e lirë dhe efektive në treg. Nga kjo pikëpamje është hartuar skema procedurale e strukturave nëpër të cilat duhet të kalojë një akt ligjor ose nënligjor. Paralelisht, për çdo rekomandim ndryshimi për një akt ligjor, është përcaktuar edhe akti përkatës juridik i BE-së, i cili do të vlejë si përafrues në këtë drejtim. Plani i përafrimit të legjislacionit vendas, me atë evropian në fushën e konkurrencës, është bërë pjesë e Planit Kombëtar të Përafrimit të Legjislacionit.

Kjo është parë si një detyrë e rëndësishme e Autoritetit të Konkurrencës, për të përmbushur pjesën e tij të detyrimeve që i takojnë në kuadrin e Paktit të Stabilitetit dhe Marrëveshjes së Asociim-Stabilizimit, që ka nënshkruar vendi ynë me vendet anëtare të BE-së. Këto detyra janë të përcaktuara qarteë në nenet 6,40,70,71,72 të MSA-së ose dhe në nenet 27, 38, 39 të Marrëveshjes së Ndërmjetme (Interim). Në bazë të këtyre detyrimeve që rrjedhin nga marrëveshjet e mësipërme përfshirë këtu edhe partneritetin evropian, Autoriteti i Konkurrencës do të luftojë që për një periudhë 2 deri 3-vjeçare të angazhohet në dhënien e mendimeve dhe rekomandimeve të duhura për rregullimin e monopoleve shtetërore dhe të marrë masa për të shmangur diskriminimin e konkurrentëve të huaj me ndërmarrjet monopoliste shtetërore. Po kështu, përqsja e legjislacionit shqiptar të konkurrencës me atë të komunitetit shtrihet në tërë elementet e Acquis Communautaire, të cilat janë përfshirë në këtë marrëveshje.

Sipas MSA-së është përcaktuar të përmirësohet legjislacioni ekzistues për konkurrencën, forcimi i kapaciteteve të institucionit dhe, konkretisht, rritja e stafit dhe arritja e standarteve për punonjësit e Autoritetit të Konkurrencës.

Si përparësi afatgjatë parashikohet ecja drejt vendosjes së një disipline të plotë në zbatimin e rregullave të konkurrencës në Shqipëri, për të siguruar një mjedis sa më konkurrues dhe për të rritur kulturën e konkurrencës. Vlen të përmendet në këtë rast se përafrimi i legjislacionit do të bëhet vetëm me një pjesë të Acquis dhe është pikërisht MSA-ja ajo që do

të shërbejë si ndërlidhëse mes pjesëve të Acquis, të cilat do të përafrohen për t'u bërë pjesë e së drejtës vendase të konkurrencës. Në këtë mënyrë, e drejta vendase e konkurrencës do të jetë në të njëjtën "gjatësi vale" me të drejtën evropiane të konkurrencës.

Puna për përafrimin e legjislacionit përqendrohet, kryesisht, në hartimin e akteve nënligjore, që lidhen me futjen e koncepteve dhe procedurave evropiane që kanë të bëjnë: a) me llojet e marrëveshjeve të ndaluara dhe me mënyrën e identifikimit të abuzimeve me pozitën dominuese; b) me procedurat për kontrollin e përqendrimeve. Këto aspekte lidhen edhe me funksionin tjetër të reëndësishëm të Autoritetit të Konkurrencës, atë të vendimmarrjes së Komisionit të Konkurrencës, siç përcaktohet në nenin 24, shkronja f, të ligjit, ku del në pah roli rekomandues i tij. Detyrat vendimmarrëse përfshijnë jo vetëm punën përgatitore që lidhet me daljen dhe ekzekutimin e vendimeve, por edhe rëndësinë e identifikimit të Autoritetit të Konkurrencës përmes rekomandimeve që jep në mbrojtje të konkurrencës së lirë dhe efektive, në përgjithësi, dhe të ligjit bazë të konkurrencës, në veçanti. Gjatë shqyrtimit të këtyre ligjeve, për të shmangur pengesat e konkurrencës, Autoriteti i Konkurrencës ka parë me vend ndryshimin e neneve që përmbajnë koncepte të vjetruara dhe futjen e disa koncepteve të reja, të përcaktuara edhe në legjislacionin përkatës bashkëkohor të BE-së. Në rast se Kuvendi do t'i gjejë me vend rekomandimet plotësuese të Autoritetit të Konkurrencës, i kalon ato për miratim, duke shmangur, në këtë mënyrë, pengesat e konkurrencës së lirë dhe efektive, të krijuara nga barrierat ligjore-administrative.

Instrument për realizimin e kësaj politike është hartimi i një komentari të ligjit "Për mbrojtjen e konkurrencës" dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij, në veçanti, si dhe të së drejtës së konkurrencës, në përgjithësi.

VI.2. Bashkëpunimi me institucionet homologe të konkurrencës në botë

a) Hapja e ekonomisë dhe konkurrenca

Me hapjen e ekonomisë dhe liberalizimin e tregtisë dhe të tregjeve, Shqipëria po bëhet gjithnjë e më shumë pjesë e zhvillimeve globalizuese, duke e integruar ekonominë e saj në rajon dhe drejt tregut të përbashkët evropian. Nënshkrimi i marrëveshjeve të tregtisë së lirë me vendet e rajonit dhe me Bashkimin Evropian, hapja ndaj investimeve të huaja, privatizimet e ndërmarrjeve të sektorit strategjik dhe procesi i liberalizimit të licencave, kanë shtruar "rrugën" për ardhjen e ndërmarrjeve shumëkombëshe nga vende të ndryshme të BE-së ose jashtë saj. Ky bashkëpunim bëhet i domosdoshëm edhe sepse çështjet e konkurrencës (kartelet, përqendrimet dhe abuzimi me pozitën dominuese) marrin karakter mbikombëtar. Autoriteti i Konkurrencës shqyrton praktikën në zbatim të së drejtës së konkurrencës në të gjitha rastet kur ato prekin tregun e brendshëm, pavarësisht se një shqyrtim i tillë mund të jetë bërë në një vend ose komunitet tjetër. Madje, Autoriteti i Konkurrencës bashkëpunon me autoritetet homologe si në shkëmbimin e informacionit, ashtu edhe në proceset e hetimit dhe të vendimmarrjes.

b) Bashkëpunimi me konkurrencën në BE

Duke qenë pjesë integrale e procesit të Stabilizim-Asociimit, Autoriteti i Konkurrencës është përfshirë në hartimin e Planit të Veprimeve për Zbatimin e Rekomandimeve të Partneritetit Evropian, si dhe në Planin Kombëtar të Përafrimit të Legjislacionit. Në gjithë procesin e Stabilizim-Asociimit Autoriteti i Konkurrencës ka bashkëpunuar për planin e angazhimeve dhe veprimeve deri në nënshkrimin e Marrëveshjes së

Stabilizim-Asociimit. Në këtë kuadër, bashkëpunimi me ekspertët e BE-së në fushën e konkurrencës ka qënë i drejtëpëdrejtë. Tashmë MSA është në zbatim dhe Autoriteti i Konkurrencës ka angazhime të drejtëpëdrejta në Planin e Zbatimit të MSA-së lidhur me konkurrencën në fushën e zbatimit të ligjit dhe të forcimit të kapaciteteve institucionale, përafrimit të legjislacionit dhe rritjes së avokacisë dhe kulturës së konkurrencës. Gjithashtu Autoriteti i Konkurrencës ka përfituar një pjesë të mbështetjes së projektit në kuadër të programit CARDS 2003, ku është vendosur një bashkëpunim i drejtëpëdrejtë me Drejtorinë e Përgjithshme të Konkurrencës dhe me autoritete të konkurrencës të vendeve antare, si Gjermania, Britania e Madhe, Finlanda etj.

Në qershor të vitit 2006, Autoriteti i Konkurrencës, në bashkëpunim me Ministrinë e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës dhe me mbështetjen e projektit CARDS dhe GTZ, organizoi në Tiranë konferencën ndërkombëtare "Politikat e konkurrencës dhe të ndihmës shtetërore në kontekstin e pranimit në Bashkimin Evropian", e cila diskutoi për çështje të rëndësishme të politikës së konkurrencës dhe përfaqësoi përvojat e rajonit me ato të Bashkimit Evropian në fushën e konkurrencës. Gjithashtu, konferenca shërbeu si një urë bashkëpunimi jo vetëm me autoritetet rajonale të konkurrencës por edhe me Drejtorinë e Përgjithshme të Konkurrencës dhe me ekspertë të njohur në këtë fushë.

c) Rrjeti Ndërkombëtar i Konkurrencës

Autoriteti i Konkurrencës, që prej vitit 2003, është anëtar me të drejta të plota i Rrjetit Ndërkombëtar të Konkurrencës (ICN), ku aderojnë dhe 65 autoritete të konkurrencës nga shumë vende të botës, status ky i trashëguar nga ish-Drejtoria e Konkurrencës në Ministrinë e Ekonomisë. Ky rrjet bashkëpunon ngushtë me organizatat ndërkombëtare, të tilla si: OECD (Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik), OBET (Organizata Botërore e Tregtisë), UNCTAD (Konferenca e Kombeve të Bashkuara për Tregtinë dhe Zhvillimin) etj. Ndonëse nuk ushtron funksionin si organizëm vendimmarrës, rrjeti kërkon t'u mundësojë autoriteteve të konkurrencës mbajtjen e kontakteve të rregullta dhe diskutimin për çështjet praktike të konkurrencës. Nga kjo synohet arritja dhe përmirësimi i bashkëpunimit mbarëbotëror të autoriteteve të konkurrencës dhe arritja e politikave të përbashkëta të konkurrencës, përmes një dialogu të vazhdueshëm. Në këtë mënyrë, Autoriteti i Konkurrencës do të jetë vazhdimisht i angazhuar për të dhënë ndihmesën e tij në përgatitjen e materialeve, në kuadër të studimeve të ndryshme që kryhen nga ky rrjet për çështjet e konkurrencës.

VI.3 Bashkëpunimi në të ardhmen

Autoriteti i Konkurrencës, duke qënë pjesë e procesit të integritit evropian, anëtar në Rrjetin Ndërkombëtar të Konkurrencës dhe pjesë e procesit të bashkëpunimit mes autoriteteve të konkurrencës në rajon, do të jetë gjerësisht i angazhuar në forcimin e bashkëpunimit dhe vendosjen mbi bazat institucionale të këtij bashkëpunimi. Nënshkrimi i memorandumeve të mirëkuptimit me vendet e rajonit do të shtojë "shinat" e një bashkëpunimi konkret në hetimin e rasteve të përbashkëta të marrëveshjeve të fshehta, bashkimeve ose abuzimeve me pozitën dominuese. Autoriteti i Konkurrencës po punon për rritjen e aftësive teknike dhe profesionale të stafit të tij.

Për këtë, Autoriteti i Konkurrencës është pjesëmarrës i vazhdueshëm në një sërë trajnimesh, konferencash dhe seminaresh për vendet e Evropës Juglindore, të organizuara nga OECD-ja, Komisioni Federal i Tregtisë, në bashkëpunim me

Departamentin e Drejtësisë së SHBA-së, GTZ-ja, etj. Në të gjitha këto veprimtari përfaqësuesit e Autoritetit janë aktive në diskutime me çështjet e trajtuara, si dhe parashetrojnë zgjidhjet e rasteve të shqyrtuara nga ky autoritet.

Autoriteti i Konkurrencës synon të zhvillojë politikën e konkurrencës, duke forcuar bashkëpunimin me strukturat homologe të konkurrencës në vendet e Evropës Juglindore, me ato të vendeve anëtare të Bashkimit Evropian dhe me Drejtorinë e Përgjithshme të Konkurrencës në Bruksel.

VII. DREJTIMET KRYESORE TË RRIJES SË EFEKTIVITETIT TË POLITIKËS DHE TË AUTORITETIT TË KONKURRENCËS

Dokumenti Politika Kombëtare e Konkurrencës synon të shërbejë si një instrument:

- për kuptimin dhe zbatimin të ligjit “Për mbrojtjen e konkurrencës”, për sjelljen e aktorëve privatë dhe publikë në përputhje me rregullat e konkurrencës dhe të tregut të lirë.;
- për rritjen e vetëdijes për rolin e konkurrencës në zhvillimin ekonomik të vendit dhe integrimin e tij rajonal, evropian e botëror;
- për komunikimin e ndërsjellë të Autoritetit të Konkurrencës me publikun, komunitetin e biznesit dhe institucionet publike, por edhe me organizmat homologë ndërkombëtarë gjatë hartimit dhe zbatimit të politikës kombëtare të konkurrencës.

Autoriteti i Konkurrencës është institucioni përgjegjës i ngarkuar për zbatimin e ligjit “Për mbrojtjen e konkurrencës”. Por ai nuk është institucioni i vetëm për realizimin e tij. Zbatimi e detyrimi i ligjit, sjellja e ndërmarrjeve dhe aktorëve të tjerë, në përputhje me rregullat e konkurrencës të një ekonomie funksionale tregu, varet shumë edhe nga qëndrimi i institucioneve qendrore dhe vendore, gjykatës, medias, enteve rregullatore, biznesit dhe shoqatave të tij, shoqatave të konsumatorëve dhe publikut të gjerë.

Autoriteti është dhe do të jetë i hapur për bashkëpunim e bashkëveprim të frytshëm me të gjitha palët e interesuara për realizimin e një konkurrencë të lirë, efektive dhe të ndershme.

Ndër synimet dhe drejtimit kryesore të Politikës Kombëtare të Konkurrencës dhe të veprimtarisë së Autoritetit në periudhën 2007-2008 do të veçojmë:

VII.1. Përsosja e kuadrit ligjor

Autoriteti ka për synim të përbushë angazhimet e marra në kuadrin e Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit dhe Marrëveshjes së Ndërmjetme me BE-në. Së pari, të plotësohet kuadri ligjor dhe nënligjor me rregulloret e udhëzimet përkatëse, duke mbajtur parasysh Planin e Përafrimit të Legjislacionit dhe zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit me BE-në, si dhe hapësirat e nevojshme dhe të domosdoshme për një zbatim efektiv të ligjit. Së dyti, përsosja e kuadrit ligjor do të synojë që, në përputhje me përvojën e fituar, rritjen e kapaciteve dhe kërkesat e zhvillimit të një ekonomie funksionale dhe konkurruese tregu, të bëhen amendimet dhe plotësimet përkatëse në ligj, që të merren parasysh nevojat e zhvillimit ekonomik në vend.

VII.2. Zhvillimet institucionale

1. Nga pikëpamja institucionale, Autoriteti i Konkurrencës synon të zhvillohet si një autoritet kompetent që mundëson krijimin dhe realizimin e një sistemi bashkëkohor konkurrence.

2. Autoriteti i Konkurrencës do të punojë për sigurimin e burimeve të duhura financiare, të harmonizohet me mundësinë e realizimit të një autonomie financiare, si parakusht i nevojshëm për një proces vendimmarrjeje të pavarur.

3. Të zhvillohen kapacitetet administrative profesionale nëpërmjet kërkesave të larta

për marrjen në punë të stafit të ri dhe trajnimin e të gjithë stafit, për të mundësuar ekspertizat juridike dhe ekonomike.

4. Për përmbushjen e këtyre synimeve, organet kompetente dhe Kuvendi i Shqipërisë duhet të bëjnë ç'është e mundur që të rritet autonomia administrative dhe të sigurohet autonomia në vendimarrje.

5. Synime të rëndësishme janë edhe zhvillimi i kulturës së konkurrencës në Shqipëri, bashkëpunimi ndërinstytucional dhe ngritja ose forcimi i marrëdhënieve me autoritetet e konkurrencës në rajon e më gjerë.

VII.3. Zbatimi i ligjit

Autoriteti i Konkurrencës vlerëson zbatimin efektiv të ligjit si komponenti më i rëndësishëm i politikës dhe veprimtarisë së tij.

Për këtë, vëmendja do të përqendrohet:

1. në rritjen dhe përmirësimin e hetimeve në raste të veçanta. Veprimtaria e tij do të përqendrohet duke synuar kontrollin :

(i) për të gjitha marrëveshjet ndërmjet ndërmarrjeve, vendimet e marra nga grupe ndërmarrjesh dhe praktikatat e bashkërenduara ndërmjet ndërmarrjeve, të cilat kanë si objekt të tyre ose si pasojë kufizimin ose shtrembërimin e konkurrencës,

(ii) e praktikave abuzive me pozicionin dominues, nga një ose më shumë ndërmarrje,

(iii) e përqendrimeve të ndërmarrjeve, si dhe

(iv) zhvillimin e procedurave investigative në zbatim të ligjit.

2. Për të forcuar efektivitetin e zbatimit të ligjit në raste të veçanta, Autoriteti do të zbatojë marrjen e masave administrative ndaj shkeljeve të konkurrencës, duke përdorur me efektivitet sanksionet dhe gjobat e dhëna në rastet e abuzimit të pozitës dominuese, karteleve dhe kontrollit të përqendrimeve. Nga ana tjetër, Autoriteti i Konkurrencës do të ketë në vëmendje dhe do të inkurajojë të gjitha bizneset që ndihen të diskriminuara në treg të bashkëpunojnë me të. Kur ndërmarrjet marrin pjesë në marrëveshje të ndaluara, por i denoncojnë ato dhe ofrojnë informacionin e nevojshëm do të trajtohen në një program të veçantë të lehtësimi të gjobave deri në heqjen e plotë të sanksioneve ndaj tyre.

Autoriteti e sheh si detyrë të tij ndërgjegjësimin e sistemit gjyqësor për zbatimin sa më të plotë të së drejtës së konkurrencës.

VII.4. Avokatia dhe rritja e kulturës së Konkurrencës

Veprimtaria për nxitjen e konkurrencës nëpërmjet mekanizmave jodetyrues do të jetë një ndër aspektet e rëndësishme të punës së Autoritetit të Konkurrencës. Ajo do të realizohet nëpërmjet:

1. pjesëmarrjes së dukshme dhe qëndrimit proaktiv për hartimin dhe përsosjen e legjisllacionit, në përputhje me kërkesat dhe parimet e një konkurrence të lirë dhe efektive. Institucionet politikbërëse duhet të njoftojnë praktikatat e tyre ligjore ose aktet nënligjore pranë Autoritetit, për marrjen e rekomandimeve përkatëse;

2. bashkëpunimit dhe bashkërendimit me entet rregullatore, duke i paraprirë me nenshkrimin e memorandumeve të mirëkuptimit. Autoriteti i Konkurrencës do të bashkëpunojë me entet rregullatore në shqyrtimin e rasteve konkrete, duke marrë ekspertizën më të mirë të rregullatorëve të fushave dhe duke respektuar legjislacionet përkatëse;
3. vlerësimit të krijimit të një klime të përshtshme biznesi dhe investimesh, si një ndër objektivat më të rëndësishme të Autoritetit të Konkurrencës;
4. vlerësimit të konsumatorëve dhe shoqatave të tyre, si një aleat tjetër i rëndësishëm i Autoritetit. Aq sa konkurrenca ndihmon konsumatorët, po aq konsumatorët mund ta ndihmojnë konkurrencën. Autoriteti i Konkurrencës ka nevojë për mbështetjen dhe kuptimin nga konsumatorët të interesave që ata kanë, jo vetëm në periudhën afatshkurtër por edhe në atë afatgjatë, për shëndoshjen e konkurrencës dhe një zbatim sa më të mirë të legjislacionit në këtë fushë. Ligji i konkurrencës dhe zbatimi i tij është aleati më i mirë i konsumatorit;
5. ndërgjegjësimit të publikut dhe medias për rolin e konkurrencës si një e mirë publike për të gjetur aleatët e vërtetë të mbrojtjes së konkurrencës së lirë dhe të ndershme në treg;
6. rritjes së aksesit për informacionin në lidhje me ligjin, politikën dhe veprimtarinë e Autoritetit të Konkurrencës. Publikimi i vendimeve në faqen e internetit, median e shkruar dhe atë elektronike, deri në përpunimin e një strategjie komunikimi, vlerësohen si kushte për krijimin e një kulture konkurrence edhe në vendin tonë.

VIII. BIBLIOGRAFI

1. Ligji 9121, datë 28.07.2003 “Për mbrojtjen e konkurrencës”
2. Raporti vjetor i Ministrisë së Ekonomisë 2003
2. APEC Principles to Enhance Competition and Regulatory Reform
3. Competition policy implementation in transition economies: an empirical assessment –by Mark A. Dutz and Maria Vagliasindi
4. Competition across transition economies an enterprise –level analysis of the main policy and structural determinants- Maria Vagliasindi.
5. The WORLD BANK Transition The First Ten Years-Analysis and Lessons for Eastern Europe and the Former Soviet Union
6. International Bank For Reconsttruction And Development International Development. Country Assitance Strategy for the Republic of Albania for the Period FY06-FY09
7. Heqja e pengesave administrative, procesi vazhdueshëm për përmirësimin e klimës së biznesit.-MINISTRIA E EKONOMISË TREGTISË DHE ENERGJITIKES
8. PROGRAMI I QEVERISË 2005-2009
9. The 5th UNCTAD Conference –Opening Statement by the President of the Turkish Competition Authority.
10. Politika Kombëtare e Konkurrencës
11. MSA
12. Marrëveshja e Ndërmjetme
13. Action Plan for the Implementation of the European Partnership Priorities
14. Plani i zbatimit të MSA-së
15. Materiale, programe e raporte pune të përgatitura nga stafi i Autoritetit të Konkurrencës (të publikuara ose jo) dhe ish- Drejtoria e Konkurrencës
16. Vendimet, vlerësimet e Komisionit të Konkurrencës nga marsi 2004 e deri tani.
17. Materiale të përgatitura nga projekti CARDS dhe materialet e tjera të vendosura në docu share.
18. Faqet e internetit të OECD-së, ICN-së, Komisionit Evropian, Drejtorisë së Përgjithshme të Konkurrencës, UNCTAD-it, Bankës Botërore, Paktit të Stabilitetit.
19. Politika e konkurrencës, Itali (LA POLITICA DELLA CONCORRENZA NELL’ECONOMIA ITALIANA: PROFILI GENERALI E LINEE DI INTERVENTO);
20. Politika e konkurrencës, Turqi
21. Materiale të këshilltarëve të projektit CARDS, “Mbështetje për Autoritetin e Konkurrencës dhe të Ndhmës Shtetërore”, 2004-2006;

22. Fjalime të autoriteteve të Komisionit Evropian për konkurrencën;
23. Publikime të Bankës së Shqipërisë, ERT-së, ERU-së, ERE-s e të enteve të tjera rregullatore.
24. Paraqitjet e materialeve të zbatimit të ligjit nr. 9121, datë 28.7.2003 "Për mbrotjen e konkurrencës".
25. Raporti vjetor i Autoritetit të Konkurrencës për vitin 2005.
26. OECD- Competition Law and Policy
27. The regulatory reform in Italy.
28. Regulation(EEC) no 4064/89 "Merger Procedure";
29. Official Journal of the European Union;
30. A framework for the design and implementation of Competition Law and Policy.
31. Competition Law and Policy in South and Eastern Europe- OECD 2003
32. The competition Policy in Romania- faqe interneti
33. Competition Law and Policy in Turkey
34. The economics of industrial Organisation-William G Shepherd
35. Konferenca ndërkombëtare "Politikat e konkurrencës dhe të ndihmës shtetërore në kuadrin e hyrjes në BE"-Dr. Ansgar Held,CE
36. Grupimet dhe ekonomia e re e konkurrencës, Revista e Biznesit e Harvardit, Boston/Dhjetor 1998, Michael E.Porter.
37. Integrimi i Infrastrukturës së Tregjeve Evropiane të Kapitaleve dhe Ligjit të Konkurrencës.
38. Mario Monti, Fjala në takim me Shoqatën e Menaxherëve të Investimeve të Klientëve Privatë dhe Ndërmjetësve të Bursës, Bruksel
39. The economist, Konkurrenca është gjithçka, 06-12 dhjetor 2003, fq 74.
40. Politikat konkurruese dhe problemet e hyrjes në tregjet transmetuese.
41. "Mekanizmi i këshillimit të komunikacioneve elektronike", parashikuar nga neni 7 i direktivës 2002/21/EC
42. Mario Monti, ish-Komisioner për Konkurrencën, "Konkurrenca dhe rregullimi në kuadrin ligjor";
43. Raporti i OECD-së për konkurrencën, 2004
44. Mario Monti, ish-Komisioner për Konkurrencën, "Konferenca për përqendrimet dhe politikat bankare".
45. Bradley R. Schiller: "The micro economy Today".